

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

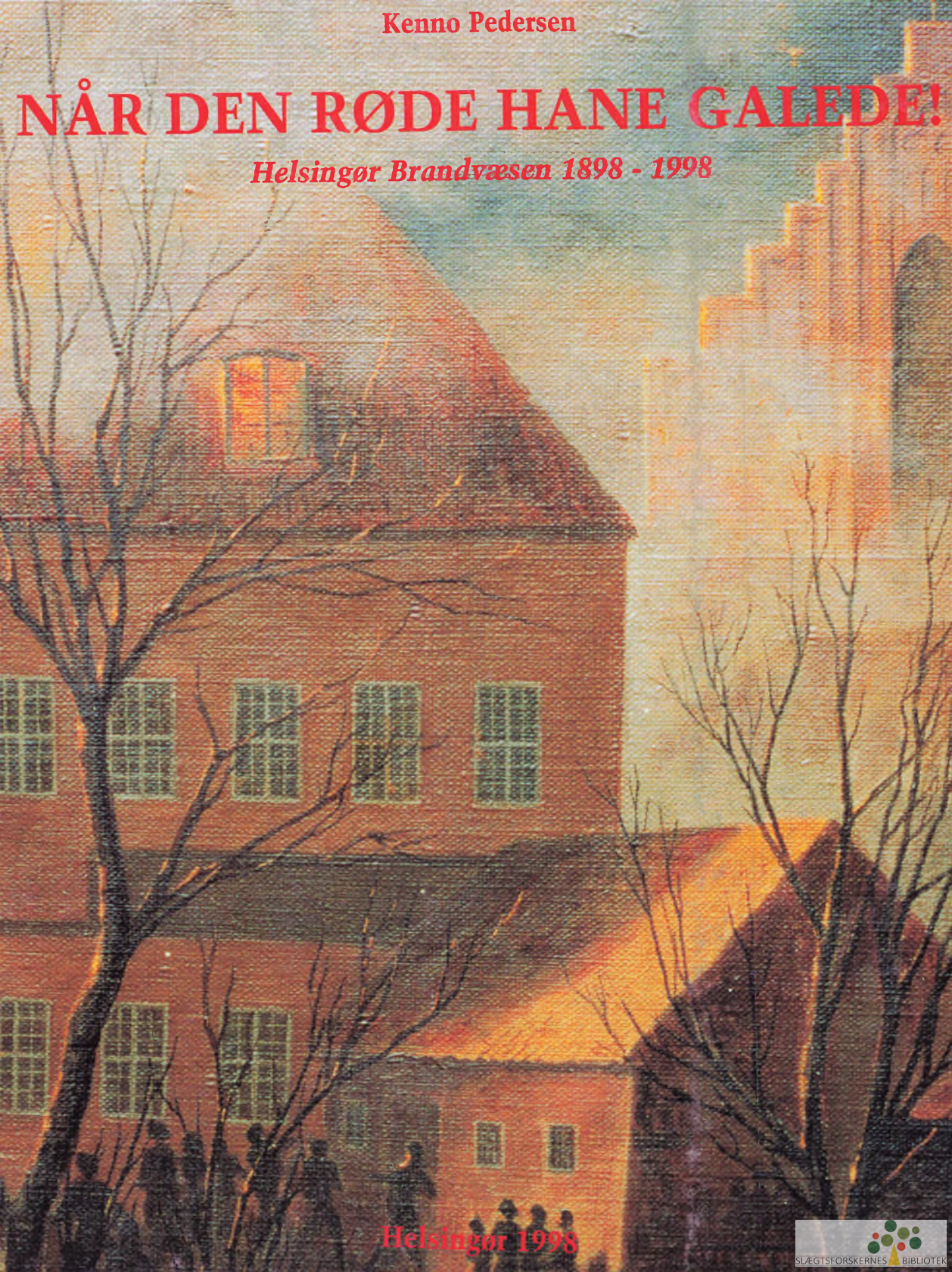
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kenno Pedersen

NÅR DEN RØDE HANE GALEDE!

Helsingør Brandvæsen 1898 - 1998

Helsingør 1998

Kenno Pedersen

NÅR DEN RØDE HANE GALEDE!

Helsingør Brandvæsen 1898 - 1998

Helsingør 1998

Kenno Pedersen
NÅR DEN RØDE HANE GALEDE!
Helsingør Brandvæsen 1898-1998
Helsingør 1998

Redaktion og tilrettelæggelse:
Museumschef Kenno Pedersen.

Sat med Times 10 punkt

ISBN: 87-89120-38-8

Udgivet med støtte fra August Firmatøj - Coloplast A/S - Dräger Teknik A/S
Falck Redningskorps A/S - Fotograf Asger Carlsen - Frydenlund VVS - Kød-Børsen v/Ole Jensen
Trelleborg Gummi A/S - Unidanmark-Fonden - Wiibroes Bryggeri A/S.

Omslag: "Øresundsforeningen"s brand den 3-4. december 1860 under en sydøststorm. Herom mindes Martinus Galschiøt: "Den store bygning paa hjørnet af Sophiegade og Hestemøllestræde, det senere bryghus i Wiibroes bryggeri, stod i fuld flamme kl. 11 om aftenen. Det var et pragtfuldt syn, og klubhaven, der strakte sig midt ned i Sophiegade og over til Alleen, var fuld af mennesker, som nød synet og fulgte ildens fremtrængen inde i stuerne, saa de svære røde gardiner flamme op og hørte de store smukke lysekroner i festsalen klingende brase ned. Vinden bar luerne, der knitrede og knaldede i luften, tværs over smed Riisbergs sted over mod Mariæ kirke. To gange var der ild i kirkens tag, og det var umuligt for sprøjterne at naa derop. Borgermester Olrik lovede paa kirkeinspektiørens vegne brandfolkene 200 rdl., hvis de reddede kirken. De entrede ud paa taget og slæbte vaade presenninger hen over de mest udsatte steder, og de maatte række brandspande med vand fra haand til haand inde fra kirkeloftet og hen til presenningerne for at holde dem vaade. Men faren var saa stor, at man mente, det var bedst at redde af kirkeinventaret, hvad der kunne bæres bort, deriblandt kirkekarrene og J. L. Lunds altertavle "Bebudelsen", som kunstforeningen hade skænket kirken 1841, og man bar de gamle værkbrudne mennesker, der ikke selv kunne gaa, bort fra Klostret i portechaisser; ogsaa præsten, gamle Fischer, der bode helt henne i den anden ende af klosterkomplekset, begyndte i frygt for, hvad det kunne blive til, at bære ud paa sine sager. Ældre besindige skibstømrere og nogle søfolk fra skibene i havnen hjalp brandsvendene med at kravle om paa kirketaget, og saaledes lykkedes det at holde ilden borte og faa den slukket, hvor den fængede, indtil tagværket paa den brændende klubbygning var styrtet ned mellem murene. Saa var faren for kirken forbi. Heldigvis".
Helsingør Kommunes Museer.

Titelblad: Første række: Viceberedskabsinspektør Leif Svendsen, Brandmand 26 Thomas F. Larsen, Brandmand 35 Lennard Christensen, Brandmand 33 Jens Johannesen, Overbrandmester Jørn Knudsen, Brandmand 21 Brian Andersen, Brandmand 14 Henrik Dippel, Brandmand 34 Lars Christensen, Brandmand 32 Torben Andersen, Brandmand 31 Ole Christensen, Brandmester Preben Lind Jepsen, Overbrandmester Torben Kofod, Beredskabsinspektør Per Andersen.
2. række: Beredskabschef Ole K. Andersen, Brandmand 22 Jan K. Nielsen, Beredskabsmester Allan Holst Hansen, Brandmand 25 Christian Rasmussen, Beredskabsinspektør Arne Dalsborg Jensen, Brandmester Per Pedersen, Brandmand 24 Kim Mogensen, Brandmand 28 Michael Højstrøm, Overbrandmester John Petersen, Brandmand 37 Per Thomsen, Brandmand 11 Thomas Mozumdar, Brandmand 12 Kim Hansen, Brandmand 23 Kim Skou Jensen, Brandmand 16 Rene Almquist, Brandmand 13 Gert O. Pedersen.

FORORD

Når den røde hane galede betød det ulykke og ødelæggelse for den enkelte borger, men i høj grad også for det omgivende samfund. Historien om Helsingør Brandvæsen, også før dette væsen kom til at hedde sådan for nøjagtig 100 år siden, er historien om, hvad den enkelte borger og fællesskabet gjorde for at undgå, at den røde hane galede, og når den røde hane alligevel stak sit hæslige fjæs op gennem tagrygningen, hvad man så gjorde.

Når den røde hane galede er også historien om, hvorledes tamburerne med tromme og råben gennem byens gader buldrede budskabet om brand til borgerne, alt imedens tårnvægteren i St. Olai kirke ved hjælp af en rød fane om dagen, og en lygte efter solnedgang, signalerede retningen af brandstedet, og brandens omfang ved at klemte med stormklokken. Med "de nye tider" kom også telefonen, der revolutionerede brandalarmeringssystemet, der med vor tids teknologi fremstår oldnordisk, akkurat som man om føje år muligvis også vil betegne vor tids alarmsystem.

Når den røde hane galede er det også historien om, hvorledes man gennem tiden har organiseret sig i bekæmpelsen af ildløs. Oprindeligt måtte borgerne stå last og brast ved ildsvåde. Rent praktisk organiserede man sig med et udvalg af tjensteduelige mænd samlet i et brandkorps, der var inddelt i forskellige tjenestegrene. Udskrivningen til byens brandkorps ved session ophørte med etableringen af Helsingør Brandvæsen om end med et intermezzo under Anden Verdenskrig. Helsingør Brand- og Redningsberedskab, som er et resultat af sammenlægningen af Helsingør Brandvæsen og Helsingør Civilforsvar i 1994, er en kommunal institution omfattende et halvt hundrede deltidsansatte brandmænd, eller godt og vel det samme som da, Helsingør Brandvæsen blev oprettet for 100 år siden!

Når den røde hane galede er det også historien om de redskaber man gennem tiden har haft til rådighed. Eller med andre ord udviklingen fra læderspand og håndbetjent pumpe over damp- og motorsprøjter til højteknologisk udstyr. Samtidig beskriver udviklingen en stadig større know how i ildsbekæmpelse, hvilket blandt andet afspejler sig i forbruget af vand ved brandslukning. Engang var det alene et spørgsmål om tilstrækkelig meget vand, idag er det mere et spørgsmål om effektiv brandslukning ved brug af så lidt vand som muligt.

Når den røde hane galede er det også historien om brandmandens evindelige kamp mod ildløs. En alvorlig og ofte nådesløs kamp, der vel kan koste liv og førlighed selv for den erfarne brandmand. Uddannelse og øvelse er derfor en væsentlig del af brandmandens hverdag, hvor hver dag er historieskabende og dermed historie, der er en dramatisk historie uden ende.

Den røde hane har altid galeet, og vil i al fremtid gale. Brandvæsenets historie i Helsingør er derfor ikke gjort med dette skrift, men blot et kapitel til en dramatisk historie uden ende.

Der skal i denne forbindelse rettes en dybtfølt tak til tidens mange brandmænd. Ingen nævnt er ingen glemt, men foruden deres indsats ville vor kommune have set meget anderledes ud.

Og uden velvillig økonomisk støtte fra en række sponsorer ville historien ikke være blevet kendt uden for brandmændenes kreds.

Per Tærsebøl
Borgmester, Formand for
Beredskabskommissionen
i Helsingør

Ole K. Andersen
Beredskabschef

Tikøb: Brandmand 43 Henrik Sommer, Brandmand 41 Henrik Dahl, Brandmand 46 Martin S. Madsen, Brandmand 44 Michael Pedersen, Brandmand 45 Herluf Lorentzen, Brandmand 42 Kim Bach-Hansen, Brandmand 47 Kim Richard Møller, Brandmand 48 Michael F. Nielsen, Overbrandmester Flemming H. Møller.

Hornbæk: Overbrandmester Erik Pedersen, Brandmand 52 Erling Jensen, Brandmand 54 Ewald Johansen, Brandmand 55 Jesper Nielsen, Brandmand 56 Lars Christensen, Brandmand 51 Kenneth Lübcke, Brandmand 53 Frank Christoffersen, Brandmester Mogens Christiansen.

NÅR DEN RØDE HANE GALEDE!

Helsingør Brandvæsen 1898-1998

DEN LILLE BY'S RAABENDE VAGT

Ved siden af "den store vagt" optræder allerede fra 1500-årene en særlig nattevagt, eller som den benævntes, "den lille byens raabende vagt". Den afløses senere af vægterkorpset. Fra omkring 1700 har man tillige en særlig tårnvægter, der fra St. Olai kirketårn skulle give agt på mulige ildebrande. Var der observeret brand et sted, blev en rød fane hængt ud af en glug i den retning, hvor der var ildløs. Var det mørkt erstattedes fanen med en rød lygte. Tårnvægteren klemte derefter med stormklokken for at meddele brandens styrke og art. Byens øvrige vægttere slog yderligere alarm ved, at de peb i deres fløjter og råbte brand samtidig med, at tamburerne buldrede brandsignalet gennem gaderne på deres trommer. Alle indbyggere var pligtige til at tjenstgøre i brandkorpset, når "den røde hane galede over by".

BRANDBEREDSKABET I ÆLDRE TID

Foranstaltninger mod ildsvåde kan spores tilbage til midten af det 16. århundrede. 1. juli 1565

blev det "tilsvaret og alvorlig befaleet, at hver mand her i Helsingør skal have udsat en tønde vand for sin gadedør, så det er udsat inden i morgen under deres 30 mark at forbryde". Et påbud, der ofte gentages. I juni 1608 indskræpes det borgerne at holde deres ildsteder i god agt og holde vand i tønder og baljer for deres døre "paa det, - det Gud forbyde, nogen nød eller fare af ildebrand opkom, at (de) formedelst sådan forsyn næst Guds hjælp det udi tide kunne forekomme". Pligtige var husejerne også til at have en brandlygte, der skulle tændes og hænges ud på gaden, når den "røde hane galede" efter solnedgang. Som husejer skulle man endvidere råde over brandhager eller "brandtyve" og brandstiger. Dette krav omfattede tillige de offentlige ejendomme. Således hængte der 3 brandstiger på rådhuset, 1 på den nu nedrevne østre længe af det gamle "fattighus ud mod Johannes Kirkegaard" og 1 på kirkegården vest for klosteret på muren ind mod præstens have. Det nævnes ofte, at byen lader gøre læderspande til brug ved ildebrande, således blev der i 1588 købt 12 og i 1589 31 læderspande "byen til bedste, når behov gøres".

Uniform ved Helsingørs Brandkorps. Efter farvelagt kobbertryk. Helsingør Kommunes Museer.

Udover vandkarrene med vand, der skulle stå ved hvert hus, var adgangen til vand i forbindelse med ildløs baseret på byens mange brønde såvel private som offentlige, der ikke altid var synderlig bevendte. Hertil var kapacitet, tilstand og adgangsforhold ofte temmelig tvivlsom. Det hænder således, at en borger får lov at indhegne en forfalden gadebrønd, men dog kun på den betingelse, at der skal være fri adgang til den i "ildebrandstilfælde". Mere tilforladelige var troligt vandpostene. Så tidligt som i 1576 råder man over de såkaldte springposte, som forsynedes med vand fra dammene syd for byen. Vand til brandslukning fik man tillige en tid fra en særlig branddam tæt udenfor byen ved Langebjerg, som "når den udskæres, løber langs ad gaden". Pumper omtales allerede på Christian IV's tid. I 1636 findes der en sådan i byskriverens residens, og i 1670 blev dennes hjerte flyet "med en ny klap med læder". En sprøjte er i hvert fald i brug i byen 1640'rne, og i 1693 købes en ny sprøjte i København for 170-80 rdl. I den anledning tillægges borgernes almindelige skat "et lille kvantum til sprøyten". 1738 udsendtes en særlig forordning om en "lygte- og sprøjteskat" i Helsingør. Skatten pålignes efter brandtaksationen i 1736.

HONNETTE AMBITIONER

Brandmandskabet rekrutteredes

oprindelig fra borgerkompagnierne, og synes tidligt at have dannet et særligt brandkorps, som endog i anseelse synes at have overgået borgerkompagnierne. I 1743 "ere ober-officererne ved brandkompagniet af de allerunderdanigste tanker, at de kunne være beføjet at gå med gallonerede hatte". Dette bevilges dem, og da der rejstes tvivl med hensyn til en kaptajn, resolverede Stiftsamtmændene, at "da Monsr. Hansen, i den tid han var kaptajn i brandkompagniet, har comporteret sig som en ærekær kaptajn egner og anstår, - kan ham ikke formenes at gå med galloneret hat". Først 4 år senere opnåede borgerkompagniernes officerer den eftertragtede tilladelse til at gå med gallonerede hatte, men de måtte kun benytte denne prydelser, når kompagniet var under gevær, hvorimod det var bevilget brandkompagniets officerer "bestandigt at gå med gallonerede hatte".

MED LIDT LYKKE OG HELD

Det har trolig været meget småt, hvad man med den tids slukningsredskaber har formået at stille op mod en ildebrand. Havde ilden først fået ordentligt fat i et hus, kunne brandfolkene sjældent gøre meget andet end at pøse vand over bålet og iøvrigt forsøge at begrænse ildens videre fremfærd. Til at hjælpe sig med dette havde man derfor et specielt nedbrydningskorps, der i sagens natur mest omfattede

bygningshåndværkere. Nedbrydningskorpsets indsats kunne være altafgørende, tæt bebygget som byen var med bindingsværkshuse, der ofte var simple, lerklinede og med stråtag. Sidstnævnte blev imidlertid tidligt forbudt, men hvor lidet forbudet hjælp viser de alt for hyppige gentagelser. I 1582 måtte man gribe til det middel at sende alle dragerne ud for at afrive halmtagene. Det var et anstrengende arbejde, så byen belønnede dem derfor med en tønde Rostokkerøl. Først i begyndelsen af 1700-årene forsvinder de sidste stråtækte huse i selve Helsingør by. En hyppig brandårsag var skorstene, og de havde derfor bystyrets særlige bevågenhed. I 1599 udnævnes således nogle borgere af hver fjerding til at besigtige ildstederne, og i 1652 indstævnes de borgere, som ikke havde "ladet deres skidne skorstene feje" eller "ladet forfærdige deres ulovlige skorstene, bagerovne og esser". Herefter faldt hammeren, idet "alle ulovlige ildsteder byen til fare skal straks slås neder i grund, eftersom de lovlig til tinge ere advarede".

Selvom det måske kun har været forsvindende lidt, hvad datidens slukningsredskaber formåede mod ildsvåde, har Helsingør desuagtet ikke siden 1522 været udsat for ildsvåde, hvor store dele af byen er blevet lagt i aske. Dette skyldes nu næppe de skiftende tiders brandberedskab alene, snarere lidt lykke og held eller om man vil forsynet.

NÅR DEN RØDE HANE GALEDE

Når "den røde hane stak sit hæslige fjæs frem" mødte de udmeldte borgere ved vandstederne med deres forspændte arbejdsvogne, som i 1840'erne gradvist erstattes med vandsluffer, altimedens mandskabet til brandsprøjternes betjening samledes ved de respektive sprøjter. Når der var mødt tilstrækkelig mange afgik de til brandstedet, trækende sprøjterne efter sig. På brandstedet blev sprøjterne forsynet med vand fra vandkørernes arbejdsvogne og sluffer, der herefter gik i fast rutefart mellem sprøjterne og vandstederne. Formentlig har sprøjterne allerede været påfyldt vand, når de rullede ud fra Sprøjtehuset, som byen i 1838 havde ladet indrette i ejendommen St. Annagade 45. I alle tilfælde etableredes i 1840 i tilknytning til Sprøjtehuset en brønd med opstander og redskaber.

"HELSINGØRS BYES SPRØITEHUUS"

Det vides ikke nøjagtig, hvor byen har haft dets brandmateriel opbevaret, inden ejendommen St. Annagade 45 i 1838 erhvervedes og indrettedes til "Helsingørs Byes Sprøitehuus". En købmand Hvidt lod huset opføre i 1778. Det oprindeligt 7 fags bindingsværkshus i 1 etage blev allerede i 1780'erne forhøjet med 1 etage indrettet til sædeloft, mens underetagen fortsat var

Den gamle brandstation i St. Annagade 45 (1838-1940). Herom skriver Politiken i forbindelse med hotelbranden i 1938: "Helsingør Brandstation ligger i den smalle St. Anna Gade lige ved hjørnet af den stærkt befærdede vej ud mod Kronborg. Det er en gammel, antikveret bygning, og bag dens rødmalede ladeporte gemmer sig i et snævert lokale, brandvæsenets to sprøjter, udrykningsvognen, den store stige og alt det øvrige materiel. Når brandfolkene skal gøre klar til udrykning må de kante sig forbi hinanden inde i de snævre lokaliteter, hvor der knapt er plads til at røre sig, endsige til at røre sig hurtigt. At det under sådanne omstændigheder må tage ekstra tid at få det kørende materiel ud, siger sig selv... hvor oldnordisk forholdene på brandstationen er... vil man måske allerede forstå, når man hører, at reglementet påbyder den første brandmand at knuse en bestemt røde i bygningen, så han kan stikke hånden ind og trække den træklinke fra, som holder portene lukket". Helsingør Kommunes Museer.

indrettet til vognskur, lo og lade. Det er formentlig først i forbindelse med indretningen til sprøjtehus, at underetagen understyres med de 3 porte, som fortsat karakteriserer huset.

HELSINGØRS BRANDCORPS

I en indberetning fra kommissionen, der var blevet nedsat til at granske, "hvor stort et Personale der til det Helsingørs Brandcorps måtte udfordres" bliver det fastslået "At den 1. st Afdeling ved det saaledes organiserede Helsingørske borgerlige Artillerie skal vedblive de Forretninger, som hidtil have paalagt Borgermilicen ved Ildebrand, Opløb, omendskjønt den tillige varetager Artillerietjænnestens Pligter". Brandkorpset fortsatte med andre ord efter 1803 med at være en særlig de-

ling eller kompagni inden for borgervæbningen. Den borgerlige værnepligt kunne tidens mænd aftjene i såvel det borgerlige artillerikorps som i brandkorpset. Der var et skel i rekrutteringen. Mens artillerikorpset fortrinsvis rekrutteredes indenfor de højere samfundslag, udgjorde håndværkssvende og arbejdsfolk hovedparten af brandkorpsets indrullerede, og det blev derfor regnet for værende mindre "fint". Brandkorpset var dog ligeså velforsynet med officerer af alle grader som artillerikorpset. Mens dette blev ophævet i 1869, fortsatte brandkorpset under navnet Helsingørs Brandcorps frem til 1898, hvor "Interimistisk Excerceer-Reglement for Helsingørs Brandcorps" fra 1869 blev overflødigt tilligemed de to tjenestereglementer, man havde ladet udarbejde i 1874 for henholdsvis "Helsingørs Brandcorps's Linie"

og "Helsingørs Brandcorps's Reserve og Forstærkning". Brandberedskabet, der fik betegnelsen "Helsingør Brandvæsen", fik ved denne lejlighed et tiltrængt løft ved bedre og mere udstyr, ligesom en større del af mandskabet blev fastansat.

VEL LIVLIGT MED BRANDE

Det gik i følge redaktør Martinus Galschiøt til tider i 1840'erne og 1850'erne lidt livligt til med ildebrande i byen. Således var der ni gange ildløs i løbet af femten måneder i 1856-57. "Men det var aldrig store brande, og kun, naar en mølle brændte, var der noget rigtigt at se paa", erindrer Martinus Galschiøt. "Navnlig blev det spændende, naar ilden naade hatten og brændte stoppebommen over, at se, om vingerne gik rundt, hvad de som oftest gjorde, mens træværket i dem kom i glød og flammer; mod en mørk himmel tog det sig storartet ud". I tiåret fra 1848 til 1857 blev der imidlertid kun slået brandalarm 15 gange, men af disse 15 gange var de 10 også, hvad man vil kalde storbrande. Det følgende tiår steg antallet af brande til 22, hvoraf de 13 kunne karakteriseres som storbrande, deriblandt "Øresundsforeningen"s store prægtige bygning på hjørnet af Hestemøllestræde og den daværende Sofiegade. "En brand, der fik sin betydning for byens udseende, var den, der marts 1864 la den store brænderi- og

købmandsgaard, som fyldte den nordre del af Akseltorvet, i aske. Den hade i sin tid tilhørt den rige brændevinsbrænder Olsen og efter ham brændevinsbrænder Kragholm. 1864 ejedes den af brændevinsbrænder Pedersen, der hade giftet sig med Kragholms enke. Det var en rigtig gammel provinskøbmandsgaard med brænderi og købmandshandel, med stor gaardsplads til bøndervogne, med hestestald og kostald og lader og lofter mellem hverandre, en gaard lige til at brænde helt ned, naar der først kom ild i den. Det gjorde den da ogsaa. Og da den laa i ruiner, genoptog kommunalbestyrelsen planen fra 50'erne om at udvide torvet med dens grund, hvad torvet nok kunne trænge til. Dengang hade man tænkt paa ogsaa at købe og nedrive den anden gamle købmandsgaard, der laa lige overfor i Kampergade, og saa opføre det ny raadhus paa dens grund; men det blev ikke til noget".

ANSKAFFELSEN AF BRANDMATERIEL

"Comiteen for Lygte- og Sprøitevæsenet" tog vare på det lokale brandvæsens forhold indtil 1851, hvor udvalget kom til at hedde "Komiteen for Brand-, Lygte- og Vægtvæsenet". Det var samtidig med, at "Helsingørs Borgerrepræsentanter" bliver til "Helsingørs Communalbestyrelse". Sidstnævnte køber stort ind af brandmateriel i 1860. Således beslutter man sig

Aftryk af Helsingørs Brandkorps' segl 1747. Original beroende hos Helsingør Brand- og Redningsberedskab.

Tegning efter Helsingørs Brand- og Redningsberedskab. Original beroende hos Helsingør Brand- og Redningsberedskab.

Instruk
for
**Straalemeesterne, Assistenterne,
Værkgesellerne, Brandsvendene og Tambourerne**
ved
Helsingørs Brandcorps.

Inde i 1840

Helsingør.

Print hos P. S. Grønner & Co.

1840

Instruks fra 1840 for "Straalemeesterne, Assistenterne, Værkgesellerne, Brandsvendene og Tambourerne ved Helsingørs Brandcorps". Helsingør Kommunes Museer.

for at anskaffe en "Lövener Patent Brandsprøite Nr. VII.a. "med 10 alen sugerør og vandvogn" samt 25 alen metalnitted læderslange. Hertil besluttede kommunalbestyrelsen, at der til brug for byens øvrige sprøjter måtte anskaffes "50 Al. god Læderslange i 2 Længder med de fornødne Samlingskruer samt 4 Forskrueninger" samt at de udgifter brandkorpset havde haft i forbindelse med "Vandforsyningskorpsets og Reservekorpsets Organisation saavel som til Seildugs Slinger til vandpostene maae afholdes af Kæmnerkas-

sen" og at der må anskaffes "nye Brandskilte med tilhørende Baand saavel som nye Stamruller for Mandskabet ved Sprøiterne Nr. 1, og 2 ". At anskaffelse og vedligeholdelse af brandmateriel stedse skulle ske på den mest økonomiske måde var et gennemgående træk i den holdning bystyret lagde for dagen over for brandvæsenet. Hvad enten det var anskaffelse af en presenning til en af sprøjterne, "en Buk og Trækketouge med Seler til Sprøiten Nr. 3", et nyt vandkar med slæde, et slukningsapparat kaldet "Dicks Extincteur" eller en hane, så vandbeholderen i Strandgade kunne forsynes med endnu en hane så to tønder kunne fyldes samtidigt, så blev sagen altid fulgt helt til dørs med stor omhu og akkuratse. Man var på ingen måde ekstravagant. Brandredskaberne fik lov at tjene sig ud, inden noget nyt blev indkøbt. Det gamle og udrangerede materiel blev behørigt søgt afhændet ved auktion.

BYENS FØRSTE BRANDHANE

Vandforsyningen i forbindelse med brandslukning var et ømfindligt problem, som først fandt sin løsning i 1860, hvor man fandt på at koble sig på Vandkompagniets ledningsnet. Herom siges det: "I Anledning af Justitsraad Crones Forslag, sigtende til, ved Anbringelse af Brandhaner paa Vandrenderne paa Steengaden og Strandgaden, at kunne fylde Vandlæggerne

nens Forpligtelse til i Ildebrandstilfælde at komme landboerne til Hjælp" på ny rejst i kommunalbestyrelsen, hvorved det blev fastslået, at der mellem købstad og landkommune var en gensidig forpligtelse til yde hjælp indenfor en vis afstand.

For købstadens vedkommende var grænsen 2 mil fra byen. For landsognet var grænsen fastsat til 1 mil fra det sted, hvor sprøjten opbevaredes og til brandstedet. Omgivet af den store Tikøb landkommune, hvor man end ikke havde anskaffet en sprøjte som loven af 1861 foreskrev det, forventede Helsingørs Kommunalbestyrelse ingen synderlig hjælp fra landkommunen. Det gensidige behov for brandassistance var i øvrigt behersket ganske som det økonomiske aspekt var det.

Set over en 10-årig periode havde brandassistenten gennemsnitligt belastet kærnerkassen i Helsingør med 18 rd. 74 sk. årligt eller 8 rd. 48 sk. såfremt beregningen kun omfatter de sidste 5 år.

OM BRANDKORPSET

Brandkorpset var en naturlig og væsentlig del af datidens byliv, således som det på glimrende vis er blevet skildret af Martinus Galschiøt i hans personlig skrevet bog om "Helsingør omkring midten af forrige Aarhundrede". Bogen bygger klart nok på omhyggelige kildestudier, fortrinsvis de trykte referater af "Byrådsforhandlinger", men tyde-

ligvis også på en stor og eminent hukommelse. Således erindres det, at "Byen havde et andet borgerligt korps, nemlig brandkorpset. Man kunne ogsaa aftjene sin borgerlige værnepligt i dette, og haandværkerne især foretrak som oftest det, fordi tjenesten syntes dem morsommere og mindre byrdefuld. Ingen haandværkssvend kunne undslaa sig for at ansættes som brandsvend ved sprøjterne eller ved nedbrydningskorpset, og dragere og arbejdsmænd hørte ligeledes til korpset. Derved blev dette ikke saa "fint" som det artilleristiske, der rekrutteredes fra højere samfundslag; men det var lige saa velforsynet med officerer af alle grader lige til majoren. En oberst som korpsschef maatte det derimod gi afkald paa, da byfogeden (politimesteren) gerne var korpsets chef. Dette var ogsaa i anden henseende en grad under borgerartilleriet. Officererne var uden rang, mens deres københavnske kolleger nød æren endog i den grad, at den københavnske brandmajor og vicebrandmajor stod i 5te kl. nr. 3, mens Københavns politimester stod i 5te kl. nr. 7. Da det borgerlige artilleris officerer rangerede med borger- og brandofficererne i København, kunne de med rette se ned paa deres helsingørske brandkolleger, skønt brandkorpset dog i hof- og stalskalenderen regnedes med til "Landetaten" og 1843 allernaadigst hade faaet bevilget, at officererne maatte anlægge reglementerede epauletter og reglementerede skærf, "felttegn",

*Fra Helsingør By-
museums udstil-
ling vedr. Helsing-
ør brandvæsen:
Tromme, signal-
horn, hue, sabel
og dolk.
Foto:
Carsten Møller.*

ligesom det var blevet bestemt, at de i tjenesten maatte bære dolk i stedet for den reglementerede sabel, som de jo heller ikke havde megen brug for ved en ildebrand. Det var det, der faldt af til dem under den lille uniformsomgangssyge, der grasse- rede i begyndelsen af 40'rne. Sjette Frederik havde interesseret sig for de militære uniformer; nu under Christian VIII meldte ci- viletaterne sig med deres krav. Juridiske embedsmænd i østjyl- land indgik 1842 i fællig med an- dragende om at faa epauletter, border paa kraven, kaarde og portepée samt guldstribe ned ad bukserne. De fik det. 1845 blev som uniform for toldembeds- mænd paabudt: mørkegrøn frak- ke med opstaaende krave, sorte

fløjlsopslag, staalgraa pantalons samt guldknapper og broderier efter klassen. Andre civiletater fik deres uniformer forskønne- de, og til de helsingørske brand- officerer faldt der som sagt ogsaa lidt af. Korpset bestod af værkgeseller, brandsvende, brandmestre, overbrandmestre, straalemestre og officerer fra se- kondløjtnanter opefter. Musi- ken besørgedes af to tamburer. Naar en overbrandmester avan- cerede til sekondløjtnant, maatte han ikke anlægge armeens felttegn, forinden han hade be- staaet den for korpsets officerer anordnede eksamen. Uniform og titel spillede naturligvis den samme rolle for brandofficerer- ne som for borgerofficererne. "Ved du hvad," sa byfoged Wøl-

Fra Helsingør Bymuseums udstilling vedr. Helsingør brandvæsen: råber, økse, læderbrandspand og sav.

Fot. Carsten Møller.

fert i Aalborg engang til byfoged Olrik i Helsingør; "jeg har saagu sjældnen truffet paa en nogenlunde brugelig Mand til en saadan Stilling, uden at han tillige har været saapas forfængelig, at han har modtaget Stillingen for Titlens og Uniformens Skyld." Derfor satte utvivlsomt ogsaa den hæderlige rebslager Andresen, der i 1841 gik af som vicebrandmajor, megen pris paa, at han fik tilladelse til fremdeles at bære korpsets uniform og armeens felttegn, og de fleste af korpsets officerer lige til sekondløjtnanterne saa gerne, at man i tiltale gav dem deres militære titler, som de naturligvis beholdt ogsaa efter afgang og korpsets omdannelse i 1874 lige til deres død; ja der er dem, der har bevaret titlen ogsaa efter, idet den staar prentet i gylden skrift paa deres gravsten. Ikke

blot officererne, men ogsaa "officierterne" hade uniform eller mundering. Brandmestrene var i graa spidskjole med forskellig farvede rabatter, brandsvendene mødte i sorte kitler. Ogsaa de to tamburer var uniformerede, og saa fik de ekstra et par bukser hvert tredje aar, da trommen sled saa meget paa det klædningsstykke. De skulle møde, saa snart brandraabet lød, og vandre rundt hver i sit kvarter og tromme folk vaagne, hvis de sov; men de brugtes ogsaa som ofenfelige trommere, hvis andet skulle kundgøres for folket, et politipaabud, en meddelelse fra magistraten eller lign. Saa stillede brandtambur Kegel med trommen under maven paa første Stengadehjørne, den lange magre Kegel, hvis tynde arme altid stak et godt kvarter uden for trøjeærmet, og trommede folk sammen, hvorpaa det ham led-sagende kommunale ombud eller politibetjenten oplæste kundgørelsen, saa intet menneske kunne forstaa et ord deraf; med en kort kraftig hvirvel trommedes af, og ved næste gadehjørne gentoges forestillingen. Sandelig sled det paa bukserne, for der var mange hjørner, og det gik ikke saa sjældnen paa med disse kundgørelser. Kegel var en skikkelig medborger, men det var ikke blot hans bukser, der saa noget tætslidte ud i tjenesten, og gagen 7 rdl. 2 mrk. om aaret var jo ikke til vellevned. For saa vidt hade "værkgesellerne", der i modsætning til brandsvendene hørte til "officierterne", det bedre. Ogsaa de fik

*Fra Helsingør Bymuseums udstilling vedr. Helsingør brandvæsen: Nedbrydnings korpsets banner, brandlygte, vandsluffe og i baggrunden "borgervæbningen".
Fot. Carsten Møller.*

7 rdl. 2 mrk. om aaret, men de fik deres arbejde ekstra betalt. Det var skomagere, der var vant til at arbejde i læder, for de skulle sørge for, at brandslangerne var i orden, hvad de aldrig var. Der var i 1850 5 mestre og 3 svende som faste "geseller" foruden lige saa mange reservegeseller. Disse sidste var ikke fri for at ha lidt frimesterfornemmelser som en slags kommunale bestillingsmænd og søgte om tilladelse til at arbejde hjemme i stedet for at sidde paa mesters værksted, som reskrpt. af 14.11.1838 paabød, men det vilde hverken lavet eller borgerrepræsentationen gi sit minde til; saa det blev der ikke noget af.

Det var kun enkelte flinke haandværkssvende, der ved at indtræde i fast nummer i det borgerlige artillerikorps kunne faa frimesterbevilling; dog skulle de forinden gøre mesterstykke for lavet, selv om de ikke fik sæde i dette som mestre".

VED ILDLØS

"En rask lille ildløs i byen var altid en begivenhed", erindrer Martinus Galschiøt. "Den indtraf i ni af ti tilfælde om natten, naar man laa i sin søde søvn. Saa vækkedes man pludselig af vægterens skingrende piben og høje raab: Brand! Brand! mens hans træskos trampen genlød i gaden. Ud af sengen, op med vinduet; Vægter, hvor er ilden? Var det langt borte, i et andet kvarter af byen, tog man det med forholdsvis ro, krøb i kassen igen og laa og lyttede efter brandklokkens klemten i kirketaarnet (4 slag), der ved sin hurtighed og hyppighed angav brandens styrke, indtil man faldt i søvn igen. Var det derimod i nærheden, saa maatte hele familien op. Der blev hængt brandlygte udenfor paa huset, for gadelygterne var slukkede, og det store rødmaledede brandkar, hvis der hørte et saadant til ejendommen og det ikke lækkede for meget, ellers vaskebaljer og tønder blev stillet op uden for port og gadedør og fyldtes med vand og holdtes fyldt, saalænge branden varede. Saa kom de rødmaledede sluffer, lave slæder med en vandtønde paa, og med de ogsaa rødmaledede

*Indrulleringsbevis
fra Helsingør
Brandkorps.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

læderbrandspande hældtes vandet over i tøndene - det meste spildtes gerne udenfor - alt imens hesten stod og ringlede med sin bjælde imellem de lange slædestænger. Det gjaldt om at skynde sig, for den første sluffe, der bragte vand til brandstedet, fik en belønning af 2 rdl., og den næste 1 rdl., saa det blev en kapkørsel i første omgang; bagefter tog man det med større ro. Fra sprøjtehuset i Sankt Annægade (indrettet 1838), hvor brandfolkene stillede, blev sprøjterne trukket frem og hver af sit mandskab kørt afsted i løb under raab og halløj og hurraer fra tilskuerne naar de naade frem til brandstedet. Også for dem gjaldt det om at komme først; thi den første sprøjte fik 4 rdl. og den næste 2 rdl., men derefter tog ogsaa brandfolkene det med ro. Det varede altid noget, inden sprøjterne og deres kar blev fyldte fra slufferne, saa pumpningen kunne begynde, under munter opsang af brandsvende og interesserede tilskuerne, der tog en haand med i de lange pumpetværstænger. En straa-lemester løftede slangen, der spruttede luft ud af mundstykket, inden vandet kom i en tynd straa, som overbrandmesteren saa dirigerede ind i baalet, hvor den som oftest hverken gjorde fra eller til. Politimesteren, vicebrandmajoren og officererne i uniform med dolk dannede gruppe og holdt krigsraad, løjtnanterne tog til huen og fik ordre, som de bragte videre til brandmestrene, og kom tilbage med meldinger, som ingen tog

notits af. Der var sjælden nogen større fare forbundet med fyrværkeriet, men endnu sjældnere reddedes der noget nævneværdigt af huset, som brændte. Det hele var nærmest en folkeforlystelse undtagen for dem, der laa hus og ejendele til, hvis de da ikke selv havde arrangeret forestillingen. En mere nysgerrig end egenlig deltagende hob samledes om de sørgelige bunker af møbler, sengetøj og alskens husgeraad, der laa paa jorden, og lyttede til den brandlidtes for tyvende gang gentagne beretning om brandens opkomst og faren, vedkommende havde været i.

Henad morgenstunden var det hele gerne forbi.

Brandmajoren med stab var forlængst gaaet hjem og i seng, og brandsvendene tog sig et hvil og en hjertestyrkning, inden de kørte tilbage med sprøjterne til sprøjtehuset, hvor de endnu havde en halv dags arbejde, inden alt igen var i hvilestand. Hade branden varet mer end 6 timer, var det første hold brandfolk blevet afløst af det andet, der saa atter efter 6 timers forløb skulle afløses af det første“.

DE HALVÅRLIGE MØNSTRINGER

Brandkorpset udfoldede kun sin virksomhed ved ildsvåde og ved de halvårslige mønstringer på Akseltorvet. De sidste var øjensynlig mest til spøg. “Saa stillede brandkorpset in pleno fra brandmajoren og officererne i fuld uniform til brandsvendene

i de sorte kitler og brandtambur Kegel og kollega med trommerne. Sprøjterne kørte op og holdt i række med brandkar, reserve-slanger, brandhager og stiger; byens sluffer holdt i række bagved. Saa begyndte inspektionen. Officererne gik fra sprøjte til sprøjte, kiggede lidt paa dem, gjorde nogle overflødige bemærkninger og saa til den næste. Derefter passeredes fronten af slufferækken, som naar Hs. Majestæt passerer fronten af et æreskompagni, og saa var første akt af forestillingen forbi. Anden akt var morsommere for tilskuerne. Saa

skulle sprøjterne prøves. Da man endnu ikke kendte til dampsprøjter og motorsprøjter og fritstaaende rednings- og sprøjtestiger eller til rednings-sække og andre saadanne moderne brandsportsredskaber, indskrænkede prøven sig gerne til, at man fyldte vand i sprøjtekarrerne fra posten paa torvet og pumpede det ud i slangerne, der laa hen over pladsen i rækker. Det var et spændende øjeblik, inden man fik rede paa, om vandet ville komme ud af den rigtige ende gennem mundstykket, som straalemesteren stod og

Helsingør Brandcorps afholder i 1896 sprøjteøvelse på Akseltorvet i Helsingør. Helsingør Kommunes Museer.

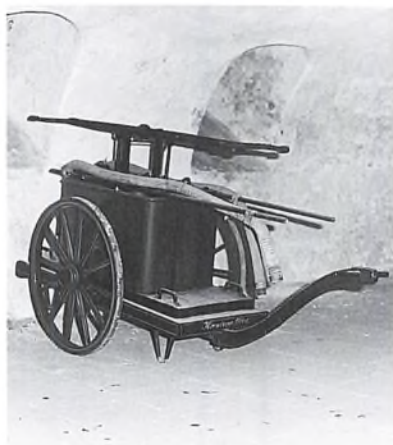
Reglement for Brandvæsenet i Helsingøer, approberet 30. januar 1810. Helsingør Kommunes Museer.

holdt fingeren for, eller om det foretrak at lave springvand ud af en selvgjort aabning paa slangen undervejs, og viste det sidste sig at være tilfældet, hvilket ikke var sjældent jublede de ungdommelige tilskuere, der garnerede torvet men blev jublen alt for udæskende, rettede en anden sprøjtefører sin straaale mod den jublende hob, og saa gjaldt det om at springe væk. Det var fest. Men de gallaklædte officerer holdt sig i ærbødig afstand fra de lumske slanger, for de kunne aldrig være sikre paa, at ikke en af dem pludselig revnede og sendte en skvæt vand op over deres pæne klæder. - Mulig var det de hjemmelavede slangers upaalidelighed, der engang i 1862 fik politimester Crone, korpsets chef, til paa egen haand ved en auktion over en strandet engelsk dampers inventar at købe 6 stk. kobbernittede lædersprøjteslanger a 15 alen for 133 rdl. 5 mrk., som han mente, brandvæsenet

kunne faa gavn og glæde af. Men det var lige ved, at han var kommet til at beholde sine slanger selv; thi borgerrepræsentationens udvalg for brand-, lygte- og vægtervæsenet fandt brandchefens fremgangsmaade ved dette køb noget egenmægtig, og først, da Crone erklærede, at det var ham, der hade gjort udvalget en tjeneste, og ikke omvendt, og at han sagtens kunne blive af med sine slanger til den pris, fandt udvalget det dog hensigtsmæssigt at overtage slangerne“.

ET BEKOSTELIGT BRANDVÆRN

Brandvæsenet var med tidens målestok en bekostelig affære. Kommunalbestyrelsen kunne derfor også kærkomment og enstemmigt i 1863 tiltræde Odense Kommunalbestyrelses ansøgning til justitsministeren om, at der måtte pålægges assuranceforeningerne en årlig afgift til anskaffelse og vedligeholdelse af brandmateriel. Om udgifterne til brandvæsenet fortæller Martinus Galschiøt: “Fra tidernes begyndelse havde det paaført byens budget en årlig udgift af 374 rdl., hvoraf brandmajoren havde oppebaaret den svimlende sum af 32 rdl. om aaret, de to brandkaptajner 11 rdl. tilsammen, 2 adjutanter 8 rdl. osv. Resten gik til brandredskabernes og sprøjtehusets vedligeholdelse, og 30 rdl. til olie til taarnvægterens lampe og til den store lygte, han hængte uden paa taarnet for at vise, i hvilket ver-

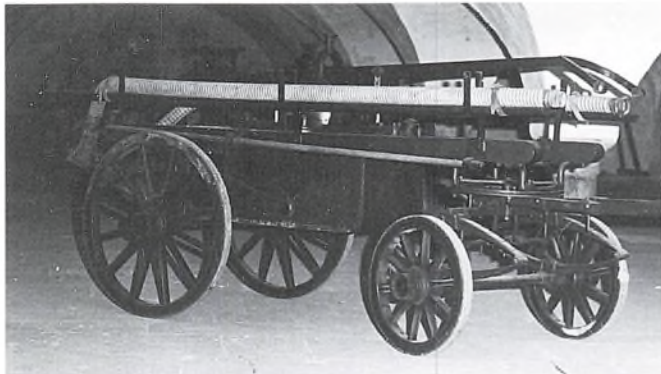

Håndbetjent 2-mandssprøjte. Kronborg Slot. Helsingør Kommunes Museer.

denshjørne det brændte. Brandvæsenets ny ordning kostede noget mere. Overslaget lød paa 5700 kr., men der var saa bl. a. ogsaa 400 kr. til brandinspektøren og 2080 kr. til 104 brandsvende; kun udgifterne til de to tamburer og til taarnvægterens lygte overførtes uforandret fra det gamle til det ny budget, hvorfra de for resten senere forsvandt, da baade tamburerne og taarnvægterens lygte afskaffedes”.

BRANDVEDTÆGTERNE

Historien er fuld af bestemmelser og forordninger vedrørende brandforhold. Utallige er de menneskelige og økonomiske tragedier i forbindelse med brand. Det økonomiske aspekt søgte man at afbøde gennem brandforsikring. Den 13. januar 1761 udsendtes “Brandforsikrings-Anordning for alle Kjøbstæder i Danmark”, hvorefter alle købstadsbygninger skulle takseres efter deres værdi. Brandforsikringsloven blev den 29. februar samme år fulgt op af en “Forordning angaaende Brandvæsenet for Kjøbstæderne i Danmark”. En landsdækkende brandvedtægt foreligger først med “Forordning angaaende Brandvæsenet overalt på Landet i Danmark” fra 1792. Det er denne som ligger til grund for Helsingørs første egentlige brandvedtægt eller som den rettelig benævntes “Reglement for Brandvæsenet i Helsingør”, approberet den 20. januar 1810.

Bogtrykt foreligger reglementet i 1818. Alle aspekter ved brandvæsenets forhold forekommer at være regelsat på de 30 trykte sider, som reglementet omfatter. Det gjorde fyldest indtil slutningen af 1800-årene, hvor først “Lov om Brandpolitiet paa Landet og det nærmest dermed i Forbindelse staaende Bygningsvæsen” i 1861 og i 1873 “Lov om Brandvæsenet i Købstæderne med Undtagelse af København” lagde op til ændringer. Pligt-skyldig udarbejdede brandkommissionen i Helsingør, der netop var blevet tildelt 50 rd. årligt til betaling af sekretærhjælp, et

4-hjuls manuel sprøjte.
Kronborg Slot.
Helsingør Kommunes Museer,
1977.

Hermed meddeles fra den Commission, som under 17te Januar Afsindt blev udsat til at undersøge, hvor langt et Forskuds var til det Helsingørske Brand-Corps maatte udføres, og dersom et godt Forslag til det samvirkende sønderjydske Helsingør-Corps Hæder, kunde medstærkt sammes derved gjorte Indberetning og Forslag, har dettes G-Admission afseende detsindlyst foretaget på den 17te Afsindt denne Sag. — Hverafsluttede har i den Indsendning afseende detsindlyst behøvet at bestemme, at den hies i Helsingør sønderjydske Borgervæsenes Hæl, i Overensstemmelse med de Brandforordninger, som indeholdes i Reglementet af 17te Juni 1803 for Borgervæsenet i Danmarks Helsingør, organiseret til et sønderjydske Helsingør-Corps, fastholdt: At dette i Helsingør blot skal staa under sin egen Forsikringsmand af Borgervæsenet, samt Hæderen i Helsingør, men i Helsingør staa under den i Helsingørs Commanderende General; hvoed og Hæderen staa under detsindlyst har bestemt:

1. At den 17te Helsingør ved det fastholdt organiserede Helsingørske sønderjydske Hæder skal beholde de Hæderer, som hidindtil have pantsat Borgervæsenet ved Helsingør, Oploj o. f. u. smaaeforsat dem staaende Hæderer Helsingørskendte Hæderer.
2. At Borgervæsenet som Helsingør, som hidindtil, de Helsingørske indberetning, har behøvet det Helsingørske sønderjydske Hæder, skal indbragt fastholdt, at sammes sønderjydske Hæder i Forsikringsmand og de sønderjydske sønderjydske Hæderer Compagnier under en Hæder Hæder.
3. At de til den anden Hæder sønderjydske Hæderer i Helsingør skulle indbragt fastholdt Hæderer, maatte de, som sønderjydske ere i Helsingør, beholde sammes.
4. At Organisationen i det hies Hæder Hæder eller anden, fastholdt, at den Hæder sønderjydske Hæderer til de sønderjydske Hæderer, men at de hidtil sønderjydske Hæder i det indbragt o. Hæderer Hæder til at gjore sig bekendte med Helsingørske Hæderer indbragt sønderjydske Hæderer i Hæder, under denne Hæder.

Resolution
vedr. Helsingør
Brand-Corps,
1803.
Helsingør
Kommunes
Museer.

Brandkorpsets sessionsliste 1888. Helsingør Kommunes Museer.

forslag til en ny brandordning eller som den officielt betegnedes "Vedtægt for Ordningen af Kjøbstaden Helsingørs Brandvæsen". Heraf fremgår det, at byen steds skal "være forsynet med og vedligeholde idet mindste 5 Sprøiter med Tilbehør, af hvilke mindst een Sprøite skal have 2 Stykker 55" Cylindre, en Stempelvandring a 8 a 10" og nittede Læderslager af 2" indvendig Diameter". En opgørelse viste, at byen pt rådede over følgende brandredskaber: "a) en Sprøite med 2 Kobbercylindre a 4 1/2" Diameter, en Stempelvandring af 8 1/2" og 775 Alen kobbernittede Læderslange af mindst 2" Diameter samt øvrigt Tilbehør; b) en Do. med 2 kobbercylindre af 4 1/2" Diameter, en Stempelvandring af 8 1/2" og 100 Alen kobbernittede Læderslange af mindst 2" Diameter samt øvrigt Tilbehør; c) en Do med 2 Metalcylindre af 5 1/2" Diameter, en Stempelvandring af 8", 3 Stk. Sugstænger, hver af 3 Al. og 10" Længde, ikke under 140 Alen Læderslange af mindst 2" Diameter samt øvrigt tilbehør; d) en Do. (Jagtsprøiten) med 2 Kobbercylindre af 4" Diameter, en Stempelvandring af 8 1/2", 25 Alen kobbernittede Læderslange (der, når de nuværende bliver ubrugelige, erstattes med 50 Alen Læderslange) samt øvrigt Tilbehør; e) en Do. (Marienlyst Slotssprøite) med 1 Kobbercylinder af 5 1/2" Diameter, en Stempelvandring af 8" og 2 Hampleslanger af 50 Alens Længde og 2" Diameter

samt øvrigt Tilbehør". Hertil kom yderligere "a) en tospændig Vandlægger paa omtrent 560 Potter; b) 7 enspændige do, hver på 3 á 400 Potter; 6 Sluffer med tilhørende Tønder". Af andre brandredskaber anføres "a) 2 Brandstiger, hver paa 26 Trin, samt 1 Redningsstige; b) 2 krybekrager; c) 5 Brandhager, den ene 10 Alen, de 4 andre hver 9 Alen lange; d) 2 Kastbroer; e) 30 Brandspande; f) 2 Brandkar; g) 2 store Jernbrækstænger; h) 2 Økser og 1 Lægtehammer; i) 5 Lygter; k) 3 Tragte, 2 Stripper; l) 3 Trommer; m) 2 Faner med Lygter; n) 2 Opstandere og 4 Nøgler til Brandhanerne; o) en Undervogn til Marienlyst Slotssprøite; p) en Vogn til Transport af Sprøiteslanger". Beroende på brandforsikringssummen påhvilede det den enkelte husejer at anskaffe og vedligeholde et vist antal brandspande, brandlygter, brandhager, brandstiger og brandtragte. Om brandkorpsets ordning og tjenestepligt bestemmes det, at mandskabet til brandkorpset udskrives ved årlige sessioner blandt enhver mandsperson mellem 20 og 45 år, som ellers ikke af specifik grund var fritaget for tjeneste. Tjenestepligten bestod i: "at yde den fornødne Bistand ved Slukning af Ildebrande, herunder indbefattet den til Ildens fuldstændige Slukning fornødne Rydning af Brandtomten, at møde ved de fornødne Mønstringer og Øvelser, som af Brandinspektøren berammes efter Forhandling med Brandkommissionen, at give Møde ved Sprøiten i Tilfælde af

Brandvedtægten 1873. Helsingør Kommunes Museer.

*Helsingør faste
Brandmandskab
1878-1903.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

Uvej, og at yde den fornødne Hjælp til Nabokommuner i Tilfælde af Ildebrande...". I henhold til Lov om Brandpolitiet på Landet af 1861 omfattede brandkorpset 3 hovedafdelinger, nemlig: a) Linien; b) Reserven; c) Forstærkningen. Linien var inddelt i en Slukningsafdeling, der omfattede alle ansatte ved sprøjterne, pumperne eller vandforsyningen, en Nedbrydnings- og Redningsafdeling, hvor tømrerne skulle give møde med stiksav og økse, mens murerne skulle medbringe murhammer samt en Ordensafdeling. Reserven omfattede ikke en Ordensafdeling. Forstærkningen bestod af mand-

skab, der var blevet tilovers ved dannelsen af Linien og Reserven. Vedtægten omfattede endvidere afsnit om vandforsyning og transport af brandmateriel, om visitationer, om "det til Opdagelse af udbrydende Ild fornødne Nattetilsyn og Brandalarmering" samt om omgang med ild.

Den 20. november 1873 blev "brandvedtægten" godkendt af Helsingør Byråd, der i øvrigt ikke fandt anledning til at gøre yderligere end at ansætte en brandinspektør samtidig med at man nedlagde stillingen som brandmajor.

*Møller R. Hansen,
vicebrandmajor
06/03 1841 - 31/01
1862.*

*Skibsbygmester
J.V. Løve, vice-
brandmajor 01/02
1862 - 31/12 1873.*

*Kaptajn E.V.D.
Reeke, brand-
inspektør 01/01
1874 - 20/06 1878.*

*Tømrmester H.
Schmidt, brandin-
spektør 11/10
1878 - 31/12 1885.*

BRANDINSPEKTØRER KOMMER OG GÅR, BRANDVEDTÆGTEN BESTÅR

Skibsbygmester J.V. Løve blev dermed Helsingørs sidste brandmajor. Som byens første brandinspektør valgte man kaptajn E.V.d. Reeke, der allerede i 1878 blev afløst på posten af tømrmester H. Schmidt, som i spidsen for et udvalg i 1882 uden held forsøgte at få Byrådets accept af 2 forslag til nyordning af den helsingørske brandtjeneste. Målet var "at undersøge, hvorvidt en hensigtsmæssigere og mere økonomisk Ordning, end, hvorunder Brandkorpset fortiden virker, kan opnaaes". Man satsede på at spare mindst 2.000 kroner på driften. Dette kunne opnås "enten ved at oprette en fast Brandstation med Sprøjte, Ekstinktører og Mandskab - ikke saaledes som i de større Byer, men indrettet og afpasset efter Forholdene her i Byen - og ved Siden heraf bibeholde det nuværende Brandkorps, men ulønnet, eller ved at oprette en mindre, fast Anmeldelsesstation med lønnet Mandskab" assisteret af brandkorpset, hvis medlemmer honoreres ved deltagelse. Tømrmester H. Schmidt afgår som brandinspektør den 1. januar 1885. Stadsingeniør H. P. Hansen udnævnes til hans efterfølger. I 1895 konstitueres murermester V. Plum i stillingen for i 1897 at blive udnævnt som brandinspektør, et hverv som han varetager frem til 1924.

HELINGØR OMKRING 1898

Helsingør by var en overskuelig enhed. Byen talte godt og vel 14.000 indbyggere. Traditionelt lå de gamle købmandsgårde på Stengade og i Strandgade, medens håndværkerne havde deres huse og værksteder længst borte fra havnebroen. Enkerne, de fattige og arbejdsfolkene fristede en tilværelse i udkanten af købstaden. Dette mønster, der naturligvis kun er sandfærdigt med en række modifikationer, blev brudt op, spredt og samlet på en noget anderledes måde i forbindelse med industrialiseringen af bysamfundet, som var i fuld gang omkring 1898. De gamle købmandsgårde blev gradvis omdannet til moderne butikker. Også det traditionsrige håndværkersamfund var i opbrud. Efterhånden omdannedes værksteder til forretninger eller småindustri. En del håndværk fortsatte dog upåvirket af de nye tider. Mange bukkede imidlertid under, og huse og værksteder affolkedes. Bygningerne fik ikke lov til at stå tomme ret længe. De blev snart beboet af lønarbejdere, den nye klasse, der med rivende hast voksede frem med byens industrialisering. Endnu i slutningen af 1800-årene boede hovedparten af Helsingørs befolkning i den gamle bydel. Mange var flyttet fra byen efter sundtoldens ophævelse i 1857. Det var et hårdt slag, men byen besad dog fortsat en betydelig vækstkraft, som imidlertid gik over i stagnation i 1870'erne.

Da Helsingør Brandvæsen oprettedes i 1898 var byen en overskuelig enhed, og rammerne nogenlunde som gengivet på dette bykort fra 1895. Endnu på dette tidspunkt boede så at sige alle Helsingørs indbyggere indenfor de grænser, som konsumtionens "porte, vagthuse, gærder og grøfter" gennem tiden havde afstukket. Først i 1890'erne begyndte Helsingørs vækst udover markjorderne og overdrevet. Udviklingen fra at være en by i stagnation til en by i rivende udvikling hænger nøje sammen med den erhvervsmæssige og kommunalpolitiske udvikling. Medens Helsingør Jernskibs- og Maskinbyggeri eksisterede som sådan, centrerede en stor del af næringslivet sig om denne altdominerende virksomhed, der er som et termometer på byens udvikling. Helsingør Brandvæsen har været en del af denne historie.

Anlæggelsen og opkomsten af Helsingør Jernskibs- og Maskinbyggeri i 1880-erne skabte påny optimisme og fremdrift. Befolkningstallet voksede markant og nåede omkring århundredskiftet op på henvend 14.000 indbyggere. Overalt, hvor det var muligt - i side- og baghuse, i kældre og på lofter - indrettedes nu lejligheder. Byfornyelsen skete med rivende hast. I løbet af en forholdsvis kort årrække blev mere end en snes udlejningsejendomme af borgerligt tilsnit rejst

imellem de gamle huse. Nybyggeriet blev dog snart for størstedelen henlagt til området uden for bykernen. Her var grundene både billigere og større og derfor betydeligt mere attraktive i byggeøjemed. Medens det private etagebyggeri især lokaliserede sig til centrum og kvartererne umiddelbart nord for bykernen, tæt ved den store arbejdsplads, værftet, blev de vestlige områder i særlig grad kendetegnet ved en lavere og mere spredt bebyggelse, bestående af småvillae op-

Stadsingeniør H.P. Hansen, brandinspektør 01/01 1886 - 31/10 1895.

ført af håndværkere, handlende og arbejdere. En betydelig aktivitet på det erhvervsmæssige område prægede årene omkring århundredskiftet. En del nye industri- og håndværksforetagender så dagens lys. Handelen undergik samtidig en markant forandring. Af vidtrækkende betydning blev også etableringen af en jernbanefærgesforbindelse over Sundet samt anlæggelsen af Kystbanen i 1897. Da Hornbækbanen i 1906 kom til blev landet mod nord tilsvarende åbnet. Da begge jernbaner følger kystlinien, blev det overladt den fremvoksende bilisme at inddrage området mellem jernbanelinierne. Også det kommunalpolitiske liv undergik forandringer. Det monopol, det såkaldte Højre havde haft på byrådene, blev brudt ved suppleringsvalget i 1892, hvor venstrefolk og socialdemokrater i al stilhed fik mobiliseret deres vælgere i Helsingør. Venstre fik uden vanskelighed indvalgt brygger Heise, medens socialdemokraternes kandidat gartner Chr. Jensen kun knebent - 7 stemmers overvægt - slog Højres kandidat. Gartner Chr. Jensen blev dermed den første byrådsvalgte socialdemokrat uden for København. Allerede ved hovedvalget i 1894 erobrede koalitionen bestående af venstre og socialdemokratiet byrådets større halvdel, men på grund af den kongeligt udnævnte borgmesters stemmeret, havde man ikke absolut flertal. "To-klassevalg" - hvorved 10 medlemmer af byrådet valgtes af samtlige stemme-

Murermester V. Plum, brandinspektør 01/11 1895 - 31/03 1924.

berettigede og de resterende 9 af byens højstbeskattede - bestod indtil 1908, hvor en ny valglov trådte i kraft. Først i 1919 blev den sidste rest af privilegeret indflydelse fjernet ved borgmesterlovens indførelse. Med den nye sammensætning af byrådet kom der mere fart over udviklingen. Der gennemførtes en kraftig udbygning og forbedring af vejanlæggene. Der blev indlagt vand i de fleste ejendomme i forbindelse med opførelsen af et kommunalt vandværk i 1894. Samtidig udbyggedes og forbedredes kloaknettet. Et kommunalt elværk kom til i 1911. Også inden for skolevæsenet, socialforsorgen og hospitalsvæsenet indtraf betydelige forbedringer på denne tid. Denne udvikling fordrede tilsvarende et andet og mere tidssvarende brandvæsen.

HELSINGØR BRANDVÆSEN

Tiden er præget af en rivende udvikling indenfor brandvæsenet rundt om i provinsbyerne. Også i Helsingør begynder der at ske noget. Et stort fremskridt var det således, at byen gennem havnevæsenet fik adgang til en dampsprøjte. Den kongelige Havnekomite havde således i 1895, da havnevæsenet stod i begreb med at skulle anskaffe en dampsprøjte, henvendt sig til Byrådet med en forespørgsel om brandvæsenet i påkommende tilfælde ville kunne påtage sig betjeningen af den pågældende sprøjte mod selv at kunne benytte den ved il-

debrand i byen foruden en årlig refusion på 300 kr. Henvendelsen kom tilsyneladende meget belejligt, idet denne satte yderligere fokus på brandkommissionens forslag til "en forandret Vedtægt for Ordningen af Brandvæsenet her i Byen". En nyordning, der trængte sig stadig mere på. Forslaget gik i udvalg, hvor sagen overvejedes nøje, inden det nedsatte udvalg forelagde sit forslag til en ny brandvedtægt og nyordning af brandvæsenet for det samlede Byråd i sommeren 1897. Her får sagen til gengæld en hurtig og gelinde behandling under indtryk af den alvorlige brand, der netop havde hjemsøgt en halmvarefabrik i byens udkant, som brandvæsenet havde haft betydelige vanskeligheder med at klare. Herom beretter Helsingør Avis.

"I Morges ved Tretiden vækkes Folk af deres gode Slummer ved Raabet "Brand!" efterfulgt af en skingrende Piben. Samtidig blev der slaaget Brandalarm med den lille Klokke i Ryttertaarnet, og i Gaderne havde Brandordonanser svært travlt med at purre Værksvende og Brandsvende ud. Søvntrukne kom Folk til Vinduerne for at erkynde sig om, hvor Branden var, og Svaret lød: "Det gamle Reberbanepakhus!" Et Øjeblik efter var der livligt Røre i Gaderne. Sprøjterne raslede henover Brostene, det gammeldags Vandforsyningsapparat sattes i Bevægelse, og Folk hastede mod Brandstedet. Det var det gamle ligeoverfor Garnisonssygehuset beliggende Pakhus, som stod i

Helsingør Brandkorps holder øvelse 1898 ved Helsingør Vandværk på Grønnehave. Efter Helsingør Brandvæsen 1898-1948.

lys Lue. Pakhuset blev som bekendt i Foraaret indrettet til Fabrik for Tilvirkning af Halmband og Træuld m.m., og det stod nu fyldt med disse brandbare Sager. I den smukke Sommermorgen frembød det brændende Hus med den opgaaende Sol som Baggrund et imponerende Skue. Gennem Taget slog mægtige Luer højt op i Luften, og i løbet af faa Minutter styrtede Taget ned, og hele Pakhuset var da et eneste Flammehav. Luge og Porte samt alt Træværk fortæredes hurtigt af den graadige Ild, saaledes at kun de nøgne Mure med de mange firkantede Aabninger stod tilbage, medens alt, hvad der var indenfor Murene, ind-

hylledes i det mægtige Flammehav. Gennem Lugerne kunde man se Maskinernes Jerndelev blive glødende og falde fra hverandre. For Brandvæsenet var der ikke andet at gøre end begrænse Ilden til selve den brændende Bygning. En solid Brandmur skærmede det lange pakhuis i Lundegade mod Ilden, og paa Grund af den heldige Vindretning var der ingen Fare for de omliggende Bygninger. En stor Brændestabel, der stod tæt op til det brændende Pakhus, var stærkt truet af Ilden, men det lykkedes dog Brandvæsenet at beskytte den.... Ved 8-Tiden var Ilden fuldstændig slukket, og man er nu i Færd med at rydde Brandtomten" supplerer teksten til illustrationer.

PENGE TIL UNIFORMER OG UDRUSTNING

Den nye "Vedtægt for Ordningen af Brandvæsenet i Helsingør Kjøbstad" bliver hurtigt stadfæstet i Frederiksborg Amt. Selvom den i mangt og meget var enslydende med forgængerne, så rummede den fornyelse på en del punkter, og da navnlig på det organisatoriske. Hvorom alting er, så fremstod Helsingør Brandvæsen efter den 1. april 1898, som et moderne brandvæsen - veluddannet og veludrustet.

Helsingør Byråd bevilgede i forbindelse med vedtagelsen af den nye brandvedtægt 5.191 kroner til nyanskaffelser, herunder uniformer og udrustning til det

faste korps. Befalingsmændene måtte selv anskaffe uniform, men fik til gengæld 25 kroner om året i uniformsgodtgørelse. I tjenesten skulle brandinspektøren, vicebrandinspektøren og de to assistenter bære mørke benklæder, mørkeblå uniformsjakke med gule knapper og opstående krave, forsynet med en smal guldtresse, skulderknapper med guldtresse samt henholdsvis med 3, 2 og 1 sølvstjerne, sort hjelm med metalkam og nationalkokarde på siden, eller flad, blå uniformskasket med henholdsvis bredere og smallere guldtresse og nationalkokarde. De kunne desuden bære dolk med civil portepée. Sprøjteførerne bar samme uniform, dog uden stjerne på skulderknapperne, samt hjelm. Brandfolkene forsynedes med uniformsjakke, vandtæt kittel, hjelm og øvrige rekvisitter, såsom bæltter, økser, hager, reb m.v. Desuden bar de et brandskilt "synligt på bryttet".

BRANDMANDSKABET

Ved årsskiftet begynder man at ansætte det nye mandskab, som i de følgende måneder øvede flittigt med en ny 12 meter lang balcestige i forbindelse med det tilsvarende store træårn, man havde ladet opføre på Grønnehave ved siden af byens nye vandværk, som indgik i det nye brandberedskab tillige med vandmesteren og personalet. Udover brandinspektøren og vicebrandinspektøren omfattede

*Helsingør
Brandvæsens
Reservekorps
1907.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

det faste brandkorps efter nyordningen 2 assistenter som begge aflønnedes med 60 kroner om året, 2 sprøjteførere fik 50 kroner om året, 25 brandmænd som hver modtog 30 kroner og endelig fik budet, der tillige var brandmand 100 kroner. Dette var det faste brandmandskabs faste løn. Derudover modtog de særskilt betaling for udrykning til brand samt øvelser og mønstre. Sprøjteførerne ydedes et fast beløb på 2 kroner, mens brandmandskabet i øvrigt honoreredes med 35 øre pr. time i forbindelse med øvelser og ved ildebrand 1 krone for de første 3 timer, derefter 35 øre i timen.

RESERVEN

I tilknytning til det faste brandmandskab havde man Reserven, der omfattede 1 assistent, 2 underassistenter, 2 sprøjtefører og 100 mand udskrevet ved session, som brandkommissionen afholdt på rådhuset en gang om året i maj måned. Sessionen omfattede alle mandspersoner i alderen 20 til 45 år. Fritaget var selvfølgelig de, som ved de anordnede sessioner havde fået "Udygtighedspas" eller på anden måde dokumenteret svagelighed. Hertil kom en lang række offentlig ansatte og personer med erhverv som i samfunds-

mæssig sammenhæng tillagdes særlig betydning. Enhver kunne dog blive fritaget for tjeneste for et år ad gangen eller for bestandig formedelst indbetaling af henholdsvis 10 og 80 kroner til kommunekassen.

Chancen for at "trække fri-nummer" var dog samtidigt forholdsvis stor, idet reservekorpset kun talte 100 mand. Ingen kunne dog opnå "afskedsbevis" før det fyldte 45. år, men de ældste årgange blev fritaget først, når de 100 mand skulle udvælges. Reservisterne fik ikke som sådan løn, men modtog 35 øre pr. time for hver ildebrand og for hver øvelse udover 2, hvori de deltog. Underassistenterne og sprøjteførerne fik tilsvarende 40 øre, mens assistenten lønnedes med 50 kroner om året.

HELSINGØR BRANDVÆSENS ORDENSKORPS

Helsingør Brandvæsen havde en særlig afdeling, der havde til opgave at bistå politiet med at overholde ordenen på brandstedet, navnlig ved afspærring af de nærmeste gader, at holde passagen åben for slukningsredskaber, at bevogte gods, der reddes, og at afholde uvedkommende fra at trænge ind til brandstedet eller derfra at fjerne noget. Ordenskorpset, der selvfølgelig også var i funktion ved brandøvelser, bestod af 1 assistent, 1 underassistent og 12 mand, var uniformeret som brandfolkene om end uniformen var med røde kanter. De var ligeledes forsynet

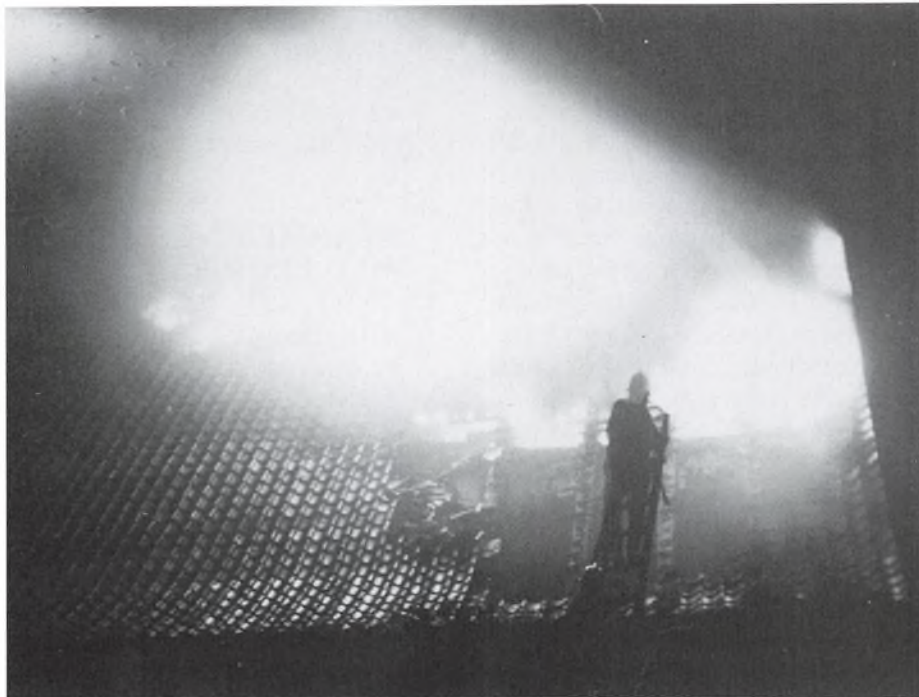
med kommunale sidevåben og et særligt politiskilt. Politimesteren kunne således også i andre tilfælde anvende korpset "til Ordenens Overholdelse i Byen eller paa dens Grund".

Ansættelse og afskedigelse skete derfor efter politimesterens indstilling til Brandkommissionen.

BRANDMATERIELLET VED ÅRHUNDRED- SKIFTET

Helsingør Brandvæsens materiel omfattede ved århundredskiftet en blanding af nyt og gammelt. Materiellet omfattede 3 større sprøjter med tilbehør og 100 alen 2" slange til hver sprøjte, den ene sprøjte (jagtsprøjten) var tillige indrettet til befordring til landet af 2 brandmænd, 2 håndsprøjter, 2 slangevogne med 360 alen slange og 2 strålerør, 1 mekanisk fritstående brand- og redningsstige, 2 brandstiger af let konstruktion, hver på 26 trin, 4 enspændige vandlæggere, hver på 300 til 400 potter, 3 krybekrager, 2 brandhager på 9 og 10 Alen, samt et passende antal kar, spande, slangebroer, jernbrækstænger, økser, lygter, trakte og andre mindre rekvisitter. Endvidere stod havnevæsenets nye dampsprøjte som nævnt til brandvæsenets rådighed.

Det påhvilede desuden grundejerne at anskaffe og vedligeholde en række brandredskaber fastsat i relation til forsikringssummen. Var denne mindre end 1000 kroner krævedes blot 1 lyg-

*Tagbrand i
Strandgade 93
den 7. november 1931.
Helsingør Kommunes
Museer.*

te, 1 brandspand og 1 brandhage. Når ejendommen var forsikret for mellem 1000 og 10.000 kroner fordredes desuden en brandstige, ligesom der skulle hænge 2 brandspande. Oversteg forsikringssummen de 10.000 kroner skulle brandberedskabet omfatte "2 lygter, 4 brandspande, 1 brandhage og 1 brandstige", hvor sidstnævnte i reglen skulle være så lang, "at den kan række op over Tagskægget paa den højeste Bygning i den Ejendom", dog ikke over 14 alen. Brandspandene skulle være forfærdigede af galvaniseret jernblik eller zink.

BRANDALARMERING

Hvornår man begyndte at gøre brug af brandtamburer i forbindelse med brandalarmering vides ikke. Men givet er det, at ordningen lakker mod enden henimod slutningen af 1800-årene, hvor brandkorpset i 1875 pludselig står uden trommeslagere i forbindelse med brandalarmering, idet korpsets 2 bude, der tillige var brandtamburer, havde opsagt deres stillinger, og de øvrige bude i byen mestrede øjensynlig ikke kunsten at kunne slå på tromme. Endnu havde man tårnvægteren til at klemte med brandklokken øverst oppe i St. Olai kirkes

kullet tårn, men tiden var ligesom løbet fra denne form for brandalarmering. "De nye tider" gjorde sig også her gældende.

Byrådet bevilgede i forbindelse med 1897-vedtægten penge til et elektrisk alarmeringsanlæg. Det faste brandmandskab blev i den forbindelse forsynet med en alarmklokke i deres hjem. Mandskabet var inddelt i 7 linier. Der blev anbragt et centralbord i politivagten på rådhuset. Apparatet blev betjent af politiet.

Da der ikke var telefonbetjening på telefonselskabets central om natten, således at publikum kun om dagen havde mulighed for pr. telefon at kalde brandvæsenet, blev der anbragt brandalarmer rundt om i byen, bestående af en almindelig tryk-kontakt på en plade.

Trykkede man på knappen, ringede en klokke hos en af ejendommens beboere, der havde telefon, og med hvem man havde aftale om at lade meldingen gå videre til politivagten, med hvilken den pågældende abonnent om natten var stillet i direkte telefonforbindelse. Disse brandalarmer var anbragt på rådhuset, ved værftet, ved Marienlyst, hos brandinspektør Plum i Marienlyst Allé, hos vicebrandinspektør Schandorph, Stengade 3, og ved det nuværende Sdr. Strandvej 16. Når brandmandskabet ved klokken kimen blev averteret om, at der var brand, begav de sig hurtigst muligt til Sprøjtehuset i St. Annagade, hvorfra den først ankomne brandmand gennem en direkte telefonled-

ning til politivagten blev underrettet om brandstedets beliggenhed. Han skrev derpå adressen med kridt på en til dette formål ophængt sort tavle.

ALARMERINGSSYSTEM MED BEGRÆNSNINGER

Alarmeringen kunne, så moderne den end var omkring århundredskiftet, dog volde store vanskeligheder. Alle ringeledningerne var som telefonselskabets andre ledninger dengang luftledning, og de kunne i stormvejr let blæse ned eller komme i uorden. Rim på ledningerne kunne også foranledige store forstyrrelser. Således havde et stærkt rimlag den 18. januar 1901 ødelagt alarmledningerne så fuldstændigt, at ikke een eneste klokke fungerede, hvorfor der måtte oprettes en fast vagt på 4 mand i Sprøjtehuset. Da dette imidlertid ikke kunne opvarmes, var det uudholdeligt for mandskabet at være der, hvorfor mandskabet medtagende en slangevogn blev anbragt på politivagten i rådhuset. I 1903 måtte man bevilge 1.630 kroner til alarmanlægget.

Den 21. april blæste nemlig samtlige ledninger ned igen under en forrygende snestorm, så man atter måtte til at etablere brandvagt i Sprøjtehuset om dagen og på politistationen om natten. Dette kostede kommunen 30 kroner om dagen! Senere havde man, selv om luftledningerne ikke var gode og tilstrækkeligt driftsikre, og der ofte fo-

tjent "efterslukning" på hjemturen. Når sådanne rygter kunne opstå, og endog bringes til torvs i en beretning om branden på Hellebækgård i 1906, har det utvivlsomt været det betydelige tidsrum, der nødvendigvis gik fra ildløs konstateredes, og der blev slået alarm, og til sprøjterne nåede frem til brandstedet. "Den 16. Juni d. A. (1906), Kl. 1.55 Efterm. blev der meldt til Brandinspektøren at Hellebækgård, beliggende Ca. 1/3 Mil nord for Helsingør, brændte, og at Byen og den bag ved liggende Statsskov var meget truet, da Vinden var paa Land, (Nord-Vest). Inspektøren gav straks Ordre til Udrykning med Jagtsprøjten, 4 Mand og 1 Befalingsmand.

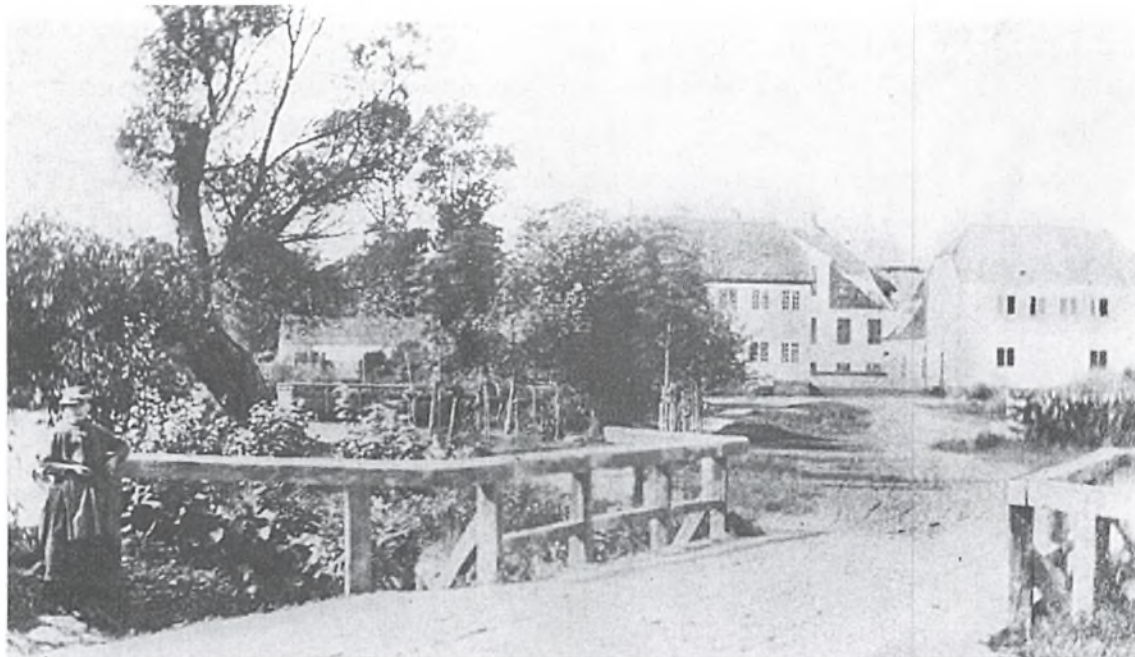
Medens Inspektøren paa Brandstationen gav disse Ordre, kom der Melding fra Hellebæk, at nu havde Ilden naaet den ene Side af Gaden, hvor en Købmand har Butik og Lager, og hvor der ogsaa er flere Arbejderboliger. Der blev straks givet Ordre til Udrykning med Dampsprøjten, 20 Mand og 3 Befalingsmand, som mødte forbavsende hurtigt, selv kørte Inspektøren forud, da han havde givet Ordrene, og ankom næsten samtidig med Jagtsprøjten Kl. 2. Ved hans Ankomst var endnu intet af det lokale Brandvæsen (Hellebæk Fabrikkers Sprøjte) i Aktivitet. Ilden havde godt fat i den omtalte Gades Bygninger.

Et Udhus ved Købmandens Bygning, hvori var et stort Petroleumlager, maatte Brandvæsenet først have sin Op-

mærksomhed henvendt paa, og det lykkedes at slukke dette fuldstændigt med Jagtsprøjten i Løbet af 1/3 Time, det maa bemærkes, at disse Bygninger, som vare antændt af Gnister fra Gaarden laa ca. 3 á 400 Alen fra denne. Vandet toges fra en meget stor Dam lige bag ved Gaden og Gaarden og det var der i rigelig Mængde af, i Nødstilfælde havde man jo haft Øresund, som var lige saa nær ved. Straks efter at Inspektøren havde inspiceret Jagtsprøjten, rullede Dampsprøjten og en stor Mandskabsvogn ind i Hellebæk Kl. ca. 2 1/2, Og nu placeredes denne bag Gaarden ved Dammen, hvor man, for at begrænse Ilden, lod udlægge 2 Slinger, en paa hver Side af Palæet. Gaarden bestod af 3 straa-tækte Længer, (1 Hovedbygning (Palæet, det Schimmelmänn'ske), en Forvalterbolig og Kirken, det hele ejes af Grev Schimmelmänn.

Ilden var nu naaet lige til Palæet, men ved Dampsprøjten Hjælp fik man i løbet af 1/4 Time Ilden standset og i Løbet af nogle Timer aldeles slukket paa hele Tomten. Folkene arbejdede energisk, flinkt og raskt, som man ikke ser det bedre i de store Verdensbyer, men de var ogsaa aldeles udasede om Aftenen, da de tog hjem, fulgt hele Vejen af de Tusinder af Sommer- og Badegæster, som bebor Kyststrækningen.

Ligeledes fulgte flere hundrede Cyklister og Cyklistinder dem Hjem. Det var en gemytlig Skovtur i en brændende Hede - vistnok om Eftermiddagen 18 à

20 Grp. Reamur og saa Heden fra Bygningerne; men man havde dog den store Glæde at have redet Byen, saavel som Palæet, der er meget gammelt og rummer mange meget antike Møbler, Forpagterboligen og Kirken, og hvem ved, hvor meget der vilde være blevet et Rov for Luerne, hvis ikke Dampsprøjten straks var bleven afsendt. Mærkelig nok var der intet Brandvæsen fra Landsognene, der arbejdede; men Helsingørs Brandvæsen var der. De har vist ment at være overflødige, derimod forlød det, at de var falden ind paa Kroen, som var lige ved, og der har de vel slukket. Brandvæsenet fik saavel af de lokale som af Hovedstadsbladene en hæderlig Omtale, og alle mente, at havde der ikke været et godt Brandkorps i

Helsingør, havde alt røget i luften. Man kan tænke sig Brandens størrelse, naar man hører, at Gnisterne faldt paa Asfalten i Helsingørs Gader 1/2 Mil fra Brandstedet. Af Materiellet blev en Del ødelagt, bl..a. 4 af Dampsprøjteslangerne, som sprængtes paa flere Steder paa Grund af det uhyre store Tryk, der arbejdes med, tiltrods for at Slangerne var 4" i Diameter. Ca. 14 Dage efter Branden fik Brandvæsenet gennem Borgmesteren, Overdommer Rosenstand, tilsendt fra Landbygningernes Brandassurance-Selskab som Gratiale til Brandkorpset 100 Kr. og en meget anerkende Udtalelse om det store Arbejde, Korpset havde udført, og for dets hurtige Tilstedekomst, hvilke Lovord jo har større Betydning end Pengene".

Hellebækgård. Til højre ses den længe, der sammen med ladegården nedbrændte 1906. Efter Egnshistoriske beretninger nr. 13.

ORDENSAFDELINGEN OG RESERVEN NEDLÆGGES

Brandvæsenet var frem til en nyordning i 1928 genstand for en række organisatoriske ændringer.

Den 18. januar 1906 stilles der i Byrådet forslag om at indskrænke Ordensafdelingen. Den 2. oktober samme år er sagen til anden behandling, og det foreslås nu helt at nedlægge afdelingen ved den kommende nyordning af politiet, og dette forslag vedtages enstemmigt den 17. oktober 1907, hvor det vedtages at ophæve Ordensafdelingen fra den 1. januar 1908.

Fra samme dag afskaffedes Reserven også, idet man dog bibeholdt 1 assistent af Reserven til at være behjælpelig ved brandsyn, teatervagt og lignende.

Hertil kom, at brandmændenes antal ved en byrådsbeslutning i 1912 blev indskrænket til 20 mand, da man efter en trussel om strejke fik bevilget en lønforhøjelse. Samtidig sattes aldersgrænsen for brandmænd til 52 år.

BEDRE MEN IKKE GODT NOK

Selv om overgangen til det faste korps betød en meget væsentlig forbedring af brandtjenesten i Helsingør, havde den, set med senere tiders øjne, den store mangel, at det med det håndtrukne materiel tog for lang tid,

inden man nåede frem til brandstedet.

Gang på gang klages der over, at man har været for længe om at komme. Mødetiden kunne gennemgående sættes til 15 til 20 minutter.

Nu om dage ville man kalde dette særdeles langsommeligt, men når man tænker sagen rigtigt igennem og betænker hele ordningen, må man indrømme, at det ikke godt kan gøres hurtigere. Man bør betænke, at mandskabet først skulle hjem og iføre sig udrustningen, derpå ile til Sprøjtehuset og derpå trække den tunge slangevogn til brandstedet, undertiden i høj sne og op ad bakke, som eksempelvis den 8. marts 1912, da det brændte på Møllebøds Savværk på Esrumvejen - en tur på henved 1 1/2 km.

Blev man tilkaldt ved brand på landet, eller skulle man gøre brug af dampsprøjten, var det meget ofte forbundet med betydelige vanskeligheder at skaffe de fornødne heste til at trække denne. Ganske vist havde man en kontrakt med en vognmand i St. Annagade, men da man kun ville og kunne betale for den enkelte kørsel, havde den pågældende vognmand ingen forpligtelse til altid at have heste hjemme, og det samlede mandskab stod da ofte bandende og ventede. Det tog således cirka 1 time for Helsingør Brandvæsen at møde med jagtsprøjten og 4 mand, da "Sindshvile" ved Kvistgaard brændte den 24. januar 1902. "Dette med hestene kunne godt volde en del kva-

Kaptajn A. Krieger, brandinspektør 01/04 1924 - 31/04 1958.

ler", erindrer brandinspektør Krieger. "Særlig hvis det var saa uheldigt, at branden brød ud om Søndagen, hvor vognmanden tit og ofte ikke var hjemme. Saa skulle vi først have besvær med at støve ham op, og det var ikke altid lige let. Naar saa endelig han var blevet skaffet tilveje, skulle hestene hentes hjem fra græsning - og det tog jo naturligviis tid altsammen". At det var et spørgsmål om hurtigt fremmøde og brandmateriellets beskaffenhed, når "den røde hane galede", var klart nok for enhver, men forståelsen stod sjældent mål med den økonomiske indsats i beredskabet. Byrådet var karrige med nye bevillinger til brandvæsenet uagtet den vedvarende, offentlige kritik af dets virke og forhold. Samtidigt stilles forslag til nyordning i bero

med den begrundelse, at Byrådet var godt tilfreds med den nuværende ordning. Kaptajn A. Krieger, der efterfølger den 72-årige brandinspektør Plum, som med udgangen af marts 1924 havde søgt sin afsked, indfører dog straks den forbedring, at politiet samtidig med at alarmere brandmandskabet tilkalder en automobildroske, der møder ved Sprøjtehuset og medtager de 2 først ankommende brandmænd med 1 håndsprøjte, 1 vandbeholder, 10 længder slange og 1 strålerør, medens de 2 næste folk tager slangevognen. Samtidig anbringes en oliefrakke og en hjelm pr. mand i Sprøjtehuset, således, at de i arbejdstiden ikke behøver at spille tiden med først at løbe hjem efter uniformen. Samtidig indrettes den ene sprøjte til at kunne transporteres på en lastbil, så man hurtigere kan give møde til brand i de nye kvarterer omkring selve byen.

"EN VÆLDIG ILDEBRAND"

Brandvæsenet stod desuagtet ofte aldeles magtesløse, når det gjaldt storbrande, som da Helsingør Trævarefabrik på Gl. Banegårdsvej i 1914 nedbrændte til grunden. Slukningsarbejdet koncentreredes alene om at hindre ilden i at brede sig. Heri fik man assistance af 1. kompagni af 3. bataillon på Kronborg. Alt imedens en stor hob nysgerrige borgere samledes omkring brandstedet. Ildløs var en særde-

les alvorlig sag, som selvfølgelig påkaldte sig borgernes allerstørste opmærksomhed og deltagelse. Også aviserne fandt de store overskrifter frem, og under overskriften "En vældig Ildebrand" beretter Helsingørs Avis indlevende og detaljeret om begivenheden: "Ved 4-tiden opda- gede bagermester Carl Christensen, hvis bageri omtrent støder op til fabrikken, at der var ild i fabrikkens børstetræsværksted, der lå i vindhjørnet. Hr. Christensen vækkede straks fabrikant Jørgensen, der som bekendt bor lige tæt ved, og alarmerede brandvæsenet.

Dette mødte med slangevogne meget hurtigt, og senere an- rivede dampsprøjten. Det var imidlertid en hård dyst, der her bødes brandvæsenet. Hele fabrikkens med det letfængelige materiale, et stort lager af trævarer og et vældigt træoplæg, stod hurtigt i lys lue, og man kunne næsten ikke nærme sig det mægtige bål for varmen, der sprængte ruderne i bygningen med Mejeriet Pasteur og antændte bygningen på Rosenkil- devej, i hvilken mejerist Chr. Hansen har mejeri.

Det lykkedes brandvæsenet at slukke ilden i denne bygning, der delvis er af træ, og hindre ildens videre fremtrængen og der- til berolige beboerne i den høje grå kaserne på Rosenkildevvej, hvilke allerede var parate til at flytte ud med deres ejendele. Muren, der skiller grunden fra trævarefabriken, var på dette tidspunkt helt glødende. Også ejendom nr. 6 på Gl. Banegårds-

vej var stærkt truet, idet det brændende materiale væltede ned i gården; da huset ligger op til kedelrummet, og en kedel- ekspllosion kunne befrygtes, blev beboerne opfordrede til at rømme huset, der aflåsedes af politiet.

Skønt vandtilførslen var dårlig som følge af det ringe tryk, der atter er en følge af, at fabrikkens ligger omtrent i højde med vandreservoiret, kæmpede brandvæsenet ihærdigt med flammehavet, og ved 6-7 tiden var man forsåvidt herre over ilden; men da var rigtignok også alle bygninger og det forhånden- værende lager af færdige trævarer brændt. Men rundt om var der og vedblev der at være ild i de store ege- og bøgestammer, som henligger på oplagspladsen. Endnu ved 11-12 tiden dannede disse en indvendig glødende masse; disse træstammer er friskt træ og således våde ind- vendig, men alligevel fortæredes de langsomt og sikkert af ilden.

Brandstedet frembød i for- middag et trist skue. Hvor før bygning lå ved bygning, var det nu kun en rygende brandtomt, over hvilke ragede de forskellige maskindele. Det var jo nemlig en moderne fabrik med maski- ner, der næppe findes mange steder her i landet. Her står den kostbare universal-drejemas- kine, der kunne bearbejde træ som tændstikker, som kosteskafter eller som kugler til gardinstæn- ger, alt som man ønskede det; den havde kostet 7000 kr. Der står den nye båndsav, som lige var anskaffet og ikke var assure-

ret. Hist ligger dynamoen til det elektricitetsværk, som hr. Jørgensen havde anskaffet til fabrikkens drift - altsammen er ødelagt af ilden. Kun fabrikskorstenen og de to dampkedler er frelste, og dampkedlerne da kun ved en enkelt mands besindighed og mod. Allerede på et tidligere stadium af branden ville fabrikkens maskinpasser, N. Nielsen, ned i kedelrummet for at slippe dampen ud; men da det var forbundet med absolut livsfare, forbød vicebrandinspektør Schandorff ham at foretage dette vanskelige eksperiment. Nielsen gav sig dog ikke ro, og ved 7-8 tiden fik han så lov til at forsøge, idet hr. Schandorff bandt et reb om ham og gav ham ordre på at signalisere, hvis der var fare på færde, hvorefter han firedes ned i kedelrummet og fik åbnet for hanerne. Det var i sidste øjeblik; trykket var allerede over den røde streg, og Nielsen forklarede da også, at den var jo lovlig varm dernede. Vi meddeler denne lille episode, da Nielsen virkelig ved sit mod forhindrede en kedelsprængning, en katastrofe, der mulig kunne have afstedkommet alvorlige følger. Fabrikant Jørgensen, hvem vi træffer på brandtomten, fortæller os, at det lykkedes ham at redde 7 års kalkulationer, der ellers for ham ville være uerstætelige. Han opgiver, at bygningerne var assurerede for 24-25.000 Kr., løsøre og lager for 65.000 Kr., og regner med et tab på mindst 30.000 Kr. Men det er dog kun det direkte tab; det indirekte er ganske betydeligt. Efter at de an-

*Ildebrand på Stenvinkelsvej.
Helsingør Kommunes Museer.*

dre børstetræsfabrikker havde nedlagt virksomheden, var der nu, når krigen sluttede, store chancer for fabrikken. Ved fabrikkens standsning bliver ca. 40 arbejdere brødløse. Det må dog håbes, at fabrikken vil få brug for en del af dem til oprømning og til en mulig indskrænket drift. Hvorledes ilden er opstået, kan der endnu kun gisnes om. Men taler om, hvad også brandautoriteterne mener, at den er opstået under børstetræsværkstedet ved et underjordisk leje. Det er ret rimeligt, at et sådant er løbet varmt og har tændt ild i det af olie gennemtrængte træunderlag eller affald. Og så var der jo ikke langt til trælageret og det øvrige træmateriale. Vort brandvæsen under d'hr. brandinspektør Plum og vicebrandinspektør Schandorffs ledelse har arbejdet godt. Fra Kronborg mødte en deling militær med Kronborgsprøjten og tog del i slukningsarbejdet“.

Oversvømmet lejlighed i forbindelse med branden på Stenvinkelsvej. Helsingør Kommunes Museer.

OM BRAND-VISITATIONER

En brand af en sådan voldsomhed, som man her havde været vidne til, ville trolig kunnet have fået et katastrofalt omfang, havde virksomheden været beliggende i det gamle og tætbygget Helsingør. Endnu var det i øvrigt forholdsvis få af de industrielle foretagender, som var flyttet ud fra byens centrum. En af grundene til dette har utvivl-

Brandbil på Grønnehavevej i forbindelse med ildebrand på Stenvinkelsvej. Helsingør Kommunes Museer.

somt været, at virksomhederne var forholdsvis små og håndværksprægede. Hverken forøgelsen i antallet af beskæftigede eller brugen af mekanisk drivkraft krævede større udvidelser, end hvad der har kunnet klares inden for de bestående rammer, hvilket selvfølgelig var bekymrende brandmæssigt. Brandvæsenet lagde derfor også stigende vægt på at love og bestemmelser blev overholdt. Her til havde man brandtilsynet eller brandvisitationerne. En form for brandtilsyn har, som led i byens brandberedskab, været praktiseret siden 1500-årene, og da navnlig med skorstene. Med "de nye tider" udvidedes brandsynet eller brandvisitationer, hvorom det i "Brandvedtægt for Helsingør kommune" fra 1928 hedder: "De regelmæssige brandvisitationer foretages 1 gang årlig. Ved visitationerne efterses om alle gældende love og vedtægter, brandvæsenet vedrørende, overholdes, om ildsteder og skorstene er i orden og tilbørligt vedligeholdt, om bestemmelserne om opbevaring af eksplosive og brandfarlige oplag overholdes, samt om der forefindes mangler ved de brandredskaber, som det påhviler grundejerne at holde. Brandkommissionen bestemmer efter forslag fra brandinspektøren hvilke dele af byen, der årligt skal underkastes de her omtalte brandvisitationer, dog at samtlige ejendomme i et tidsrum af 3 år alle underkastes regelmæssig brandvisitation. Foruden den almindelige, årlige brandvisitation kan brandin-

spektøren, når han finder det fornødent, lade foretage ekstra-visitationer af brandfarlige virksomheder og ejendomme. Brand-visitationer forestås og ledes af brandinspektøren og udføres af vicebrandinspektøren og assistenterne. For udførelsen af disse visitationer udbetales der de visiterende et af Byrådet efter brandkommissionens indstilling fastsat honorar. Mindre overtrædelser påtales, og der gives en rimelig frist for disses afhjælpning, hvorefter der foretages nyt syn. Ved større overtrædelser, eller såfremt overtrædelser ikke er afhjulpne ved anden visitation, indberettes dette til brandinspektøren, der da overgiver sagen til politiet“.

Resultatet af det årlige brandsyn i 1954/55 viser eksempelvis, at der i bydistriktet blev der fundet 80 fejl fordelt på 66 ejendomme. Udenfor bydistriktet blev der tilsvarende fundet 23 fejl fordelt på 11 ejendomme. Hovedparten af fejlene konstateredes ved røgrør, nemlig 39, fulgt af kakkelovne med 25. I 21 tilfælde konstateredes bygningfejle, og 18 grundejere havde ikke efterkommet brandvæsenets anvisninger om udbedring af påtalte mangler.

BRANDINSPEKTØR PLUM GÅR AF OG AFLØSES AF A. KRIEGER

Helsingør Brandvæsen får sjældent ros for dets indsats, oftest er det kritik, der bliver brand-

væsenet og dets ledelse til del. Foranlediget ved de stadige avisartikler om langsomt fremmøde, indsendte brandinspektør Plum i sidste halvdel af 1916 et forslag om indkøb af en motorsprøjte til 7.000 kroner, hvilket Byrådet afslø. Atter i januar 1920 fremsætter Plum forslag til brandvæsenets forbedring. Forslaget, der nu er på 40-45.000 kroner, bliver henlagt. På baggrund af en stadig voksende kritik og uden den fornødne politiske opbakning, vælger den 72-årige brandinspektør at søge sin afsked fra udgangen af marts 1924. Som ny brandinspektør ansætter Byrådet kaptajn A. Krieger, der siden 1. april 1923 havde været sekretær for Brand- og Sundhedskommissionen. I løbet af sommeren udarbejder Krieger et forslag til en nyordning af brandvæsenet, som forelægges Byrådet, der meddeler et pænt afslag ved at sende sagen til nærmere undersøgelse. Dette afholdt dog ikke brandinspektøren fra i maj 1925 at fremsende et nyt forslag. Den gang om et fælles brandvæsen for Helsingør og Tikøb kommuner. Forslaget behandles velvilligt i Helsingør Byråd den 19. maj, og ligeledes i Tikøb Sogneråd den 10. juli. Men Sognerådet kan alligevel ikke tiltræde en sådan ordning, idet man fandt den for bekostelig. Da heller ikke dette forsøg på en modernisering af brandvæsenet lykkedes, foreslog brandinspektøren, at der blev optaget et lån til anskaffelse af det nye materiel. Pengene til forrentning og amortisation af lånet skulle ske ved

at pålægge grundejerne en passende årlig afgift mod at fritage selvsamme for deres pligt til at holde brandredskaber på ejendommene.

Forslaget behandledes i grundejerforeningen den 6. maj 1927 og gik derefter i udvalg. Resultatet blev, at man gik ind på tanken.

BRAND BEREDER PÅ NY VEJEN FOR NY BRANDVEDTÆGT I 1928

En stor brand blev på ny det som satte gang i de politiske forhandlinger om en ny brandvedtægt, der vedtages af Helsingør Byråd den 16. april 1928. Samtidig banedes vejen for de hårdt tiltrængte anskaffelser af nyt og moderne brandmateriel.

Det helsingørske brandvæsen blev motoriseret. Historien var den, at færgestationen brændte den 24. oktober 1927, og ilden truede med helt at afbryde færgeforbindelsen til Sverige. Misereen skyldtes nok så meget, at der opstod kludder med dampsprøjten. Kun ved tilkaldelse af udenbys hjælp i form af den nye automobilsprøjte fra Fredensborg lykkedes det at afværge denne katastrofe.

Skæbnens ironi ville, at få dage inden det nye brandmateriel blev modtaget, brænder den gamle, smukke Christine Mølle på Møllebakken. Det skete den 6. november 1928.

Lige lidt hjalp det i den forbindelse, at den gamle dampsprøjte netop ved denne lejlig-

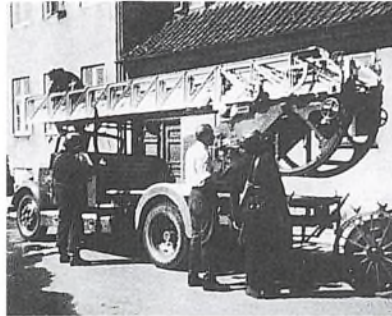
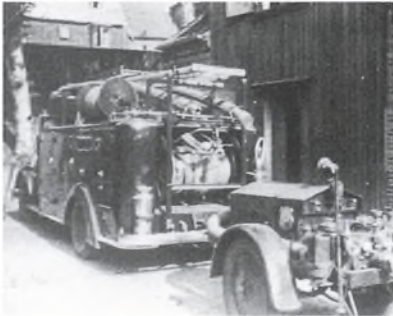
hed til alles store forundring arbejdede aldeles tilfredsstillende. Møllen brændte ned til grunden. Et vartegn fra det gamle Helsingør forsvandt dermed.

Det samme gjorde dampsprøjten, der længe havde været en slags eksponent for "de nye tider" i Helsingør. Det nye motormateriel tegnede derimod "de moderne tider".

MOTORISERINGEN AF HELSINGØR BRANDVÆSEN

I 1919 henstiller brandinspektøren til Brandkommissionen, at der til brandvæsenets brug søges anskaffet en motorvogn, der hurtigt kan befordre mandskab, materiel og en sprøjte fra sprøjtehuset i St. Annagade til brandstedet. "Til Begrundelse af Forslaget anføres, at det dels er meget vanskeligt i Ildebrandstilfælde rettidigt at skaffe Heste til Befordring af Sprøjterne til Stede og dels er meget vanskeligt og til Tider umuligt at fremføre Slanagematerialet, der paa tohjulede Vogne trækkes af Mandskabet, i særdeleshed naar Vognene skal køres op over Bakkedrag ad opblødte Veje".

Brandkommissionen går et skridt videre og indstiller til Byrådet, "at der anskaffes en kraftig Motorsprøjte, der tillige vilde kunne bringe Materiel og Mandskab hurtigt til Brandstedet". Vel vidende, at dette nok vil være en bekostelig affære, foreslår man subsidiært, at der anskaffes en motorvogn. Ingen af

*Køretøjer anvendt ved Helsingør
Brandvæsen 1927-47.
Helsingør Kommunes Museer.*

forslagene nyder fremme i Byrådet. Et fornyet forsøg i 1925 mislykkedes ligeledes.

Men i 1928 kunne Brandkommissionen præsenterer Byrådet for et forslag det dårligt kunne afslå. Det omfattede foruden nyanskaffelse af forskelligt kørende materiel, forbedring af stigemateriellet, uddannelse af mandskabet herunder indkørsel af vognene, ombygning af brandstationen, slangetørring og tårn samt forskelligt hjælpemateriel og reservedele formedelst 34.500 kroner. Hertil kom, at Købstædernes almindelige Brandforsikring ville bidrage med 10.500 kroner. Indstillingen blev følgelig godkendt af Byrådet.

Det blev indsat i driften den 1. december 1928. Nyanskaffelserne omfattede 1 automobilsprøjte (1200 M/L), 1 påhængsmotorsprøjte (1200 M/L), 1 udrykningsautomobil, 1 mekanisk stige (12 + 2 m) indrettet til motortransport m. m.

Slangebeholdningen blev forøget til i alt 2000 m (600 m^{'''} og 1400 m^{'''}). Til betjening af det nye automobilmateriel blev der indgået overenskomst med en privat vognmandsforretning, "Torvets Lillebilforretning", der forpligtede sig til altid at have det til sprøjternes fremføring fornødne mandskab til disposition.

Chaufførerne blev uniformeret ved brandvæsenets foranstaltning med samme uniform som mandskabet, dog med røde skulderstropper.

Når Helsingør Brandvæsen fik hele to motorsprøjter skyld-

tes i første række daværende borgmester Peder Christensen.

Det var meningen, at der kun skulle have været anskaffet en, erindrer brandinspektør Krieger: "Jeg havde borgmester Christensen med inde at kigge paa de to muligheder, der var - en med paahængsvogn og een uden.

Jeg forklarede omhyggeligt fordelene og manglerne ved begge typer, og da jeg var færdig sagde borgmester Christensen: Ved De hvad, hvis vi nu tager dem begge to, saa har vi alle fordelene - og ingen af manglerne. Og sådan blev det.

På foranledning af en række grundejer- og boligforeninger var bestemmelserne om, at beboelsesejendomme skulle være forsynet med brandstige, spande, lygter og brandhager blevet ophævet og erstattet af et halvårligt bidrag til kommunen, som til gengæld forpligtede sig til at anskaffe det fornødne materiel.

BRANDALARM- ERINGEN

Brandalarmeringen forblev uændret, idet dog linie 1 som gik til maskinisterne ved dampsprøjten, blev omlagt til chaufførerne. Telefonapparatet forsynedes med nedfaldsklap og en alarmklokke. På brandstationen blev en stor alarmklokke ligeledes tilkoblet, så mandskabet, der var på stationsarbejde, straks kunne rykke ud. Det havde nemlig nogle gange vist sig, at indtil 6 mand gik og arbejdede på stationen og ikke anede, at der

var slået brandalarm, før mandskabet fra byen kom løbende. Disse foranstaltninger i forbindelse med overgangen til automobildriften medførte, at udrykningstiden fra stationen blev nedsat fra ca. 10 til ca. 4 minutter, og at ethvert brandsted i selve byen derefter kunne nåes på mindre end 4 minutter. For at sikre sig, at der altid er tilstrækkeligt mandskab hjemme til at rykke ud, indførtes fra april 1936 de såkaldte "søndagsvagter", der bestod i, at en fjerdedel af brandvæsenets personale på søn- og helligdage om sommeren skulle være i deres hjem i tiden fra klokken 8 til klokken 20.

På baggrund af Lov af 25. marts 1933 om kommunernes styrelse overtog borgmesteren formandshvervet i Brandkommissionen i stedet for politimesteren. Brandvæsenets daglige ledelse bestod af brandinspektør og vicebrandinspektør assisteret af 2 assistenter og 1 reserveassistent. Brandmandskabet omfattede 20 brandfolk. Omfanget af det nye brandmateriel og ikke mindst dets motorisering havde fordret nye stillinger i form af 1 depotmester, der tillige var bud, og 3 chauffører, hvoraf den ene dog kun var reservechauffør.

NYE OPGAVER

Den 25. april 1928, få dage efter at Byrådet havde godkendt den nye brandvedtægt, tegnede Helsingør Brandvæsen overenskomst med Helsingør Havneråd gående ud på, at havnevæsenet

nedlagde sin brandstation med tilhørende materiel, og at købstadens brandvæsen overtog brandslukningstjenesten ved havnen, for hvilket havnerådet yder kommunen et årligt tilskud på 600 kroner. Ligeledes blev der den 10. januar 1929 indgået overenskomst mellem Helsingør Byråd og Indenrigsministeriet angående slukningshjælp til Kronborg, hvorefter der på visse betingelser blev ydet brandvæsenet 300 kroner årlig fra statens side.

Indtil 1. juli 1929 hvor Helsingør Byråd beslutter at anskaffe en sygeambulance, foregik sygetransporten til Øresundshospitalet alene med hest og vogn. Helsingør Brandvæsen får overdraget ambulancetjenesten. Ambulancen - en Chevrolet med plads til 2 liggende og 2 siddende patienter - blev stationeret i Bjergegade 22 og betjentes af den stedlige vognmandsforretning ved deres chauffører, der var godt kendt med sygetransport, idet de med deres egen sygevogn havde besørget sygekørselen for Øresundshospitalet. I de første 9 måneder havde ambulancen 39 udrykninger. Senere steg tallene for disse, således at man det sidste år, denne ordning virkede, havde 136 udrykninger, og der transporteredes 125 personer.

JERNBANEHOTELLET BRÆNDER 1938

Sædvanen tro var det en alvorlig storbrand, som blev den direkte anledning til en konstruktiv po-

litisk behandling af brandvæsenets forhold, nemlig Hotel "Prins Hamlet"s dramatiske nedbrænding. Natten til tirsdag den 1. marts 1938 opstod der ildløs i hotel "Prins Hamlet" i Havnegade. Branden blev opdaget af natportien ved 1.20-tiden. Ilden havde da allerede godt fat. Fra restauranten bredte den sig hurtigt til trapperummet og afspærrede dermed snart alle flugtmuligheder. Det lykkedes dog hotellets ejer, en stuepige samt nogle få gæster at undslippe faren ad bagtrappen i ellefte time. Hotellets øvrige beboer blev fanget på deres værelser. Rædselsslagne søgte de til vinduer og balkoner. Flere sprang panisk ned på stenbroen fra 1. og 2. sals højde, althvedens naboer og sene nattevandrere strømmede til åstedet, kun for at opdage, at de havde fået tildelt rollen som tilskuere. "Det er det værste, jeg har været med til", sagde færgemand Struve til Helsingør Dagblads reporter på katastrofenatten. "Jeg har fisket druknede op, jeg har reddet mennesker ved strandinger o.s.v. o.s.v., men dette at se mennesker i den største nød uden at kunne hjælpe er noget af det forfærdeligste jeg kender". Da brandvæsenet nåede frem, herskede der stor forvirring på brandstedet med råben og skrigen fra såvel sårede, der lå på gaden som de mange tilskuere. "Den røde hane" stak allerede sit røde fjæs ud ad vinduer og døre. Heden og røgen gjorde det umuligt for brandfolkene at trænge ind i bygningen ad hovedindgangen. Sluknings- og

redningsarbejdet lettedes heller ikke ved de mange nysgerrige, der trængte sig på og tid efter anden forivrede sig og bemægtigede sig brandslanger og springlagner. Med stiger og røgdykkere lykkedes det dog at redde de sidste hotelgæster ud ad vinduerne, ligesom en del sprang ned i udspændte springsejl. En faldt ved siden af og dræbtes på stedet. En kvindelig gæst døde nogle dage senere af de kvæstelser, hun havde pådraget sig, da hun var sprunget ned på gaden fra 1. sals højde. Hotellets køkkenchef indebrændte. Hans forkullede legeme blev fundet nogle dage senere. Reaktionen på hotelbranden var talrige. Begivenheden kom på forsiden af alle landets aviser og var derfor naturligt nok et stort samtaleemne, som i mangt og meget minder om det, som kendes ved andre og lignende brandkatastrofer. Man begyndte også at drøfte brandsikringsbestemmelser. Mange rygter var i omløb. Avisartiklerne er samtidig præget af en utrolig detaljerighed, der synes væsentlig forskellig fra den, som kendetegner nutidens journalistik, men som vidner om grundighed samt en sans for de små ting. Man har tid til at notere, at hos restauratør Larsen, Sundkroen, der som nævnt boede tæt op ad hotellet, blev familien vækket af hunden Max. Man får også med, at den unge koks broder og moder kom til for at høre nyt på brandstedet. Og dagen efter kan man endvidere berette, at murermester Johannes Petersen "for 15 år siden reparerede

den samme mur som nu nedtages stykke for stykke“. Brandvæsenet blev voldsomt kritiseret for sin indsats. Alarmerings-systemet havde fungeret for langsomt og usikkert. Der havde ikke været det fornødne tilsyn med brandfarlige bygninger. Og selve brandvæsenets udrykningsforhold var utidssvarende og ganske uforsvarlige. Baggrunden for kritikken var den halve snes minutter, der var gået fra, at der var blevet slået alarm og til brandfolkene nåede frem. Men hvorom alting er, så blev kritikken afvist, og borgmester Peder Christensen udtalte, at han i al væsentlighed var tilfreds med sit kommunale brandvæsen som det var, og han nærede i den forbindelse intet ønske om at entrere med Falck om opgaven. Brandvæsenet blev dog omorganiseret og forbedret en hel del de følgende år. En ny brandvedtægt udarbejdet i overensstemmelse med justitsministeriets normalbrandvedtægt for købstæder, tiltrædes af Helsingør Byråd 2. oktober 1939.

HELSINGØR BRANDVÆSEN ORGANISERES SAMMEN MED FALCKS REDNINGSKORPS

Det røre, som den store brand på Hotel "Prins Hamlet" havde rejst, ikke mindst den stærke kritik af stationsforholdene, havde imidlertid bevirket, at de i så lang tid ventilerede planer om at få en moderne og tidssvarende brandstation atter blev ta-

get op til overvejelse. Som sagkyndig tilkaldtes brandinspektørforeningens formand, brandinspektør Gunnar Stampe, Aalborg, der sammen med brandinspektøren og stadsingeniør A.T. Jørgensen gennemgik hele brandvæsenets organisation og mulighederne for modernisering. Disse overvejelser resulterede i, at man til magistraten fremsendte 3 overslag: Forslag 1 på 53.150 kr. omfattende et rent kommunalt brandvæsen baseret på en fast vagt på 2 mand anbragt på det til brandstation påtænkt ombyggede offentlige Slagtehus i Svingelport, der både hvad byg-

Efterslukning på Hotel "Prins Hamlet" i Havnegade 1938.

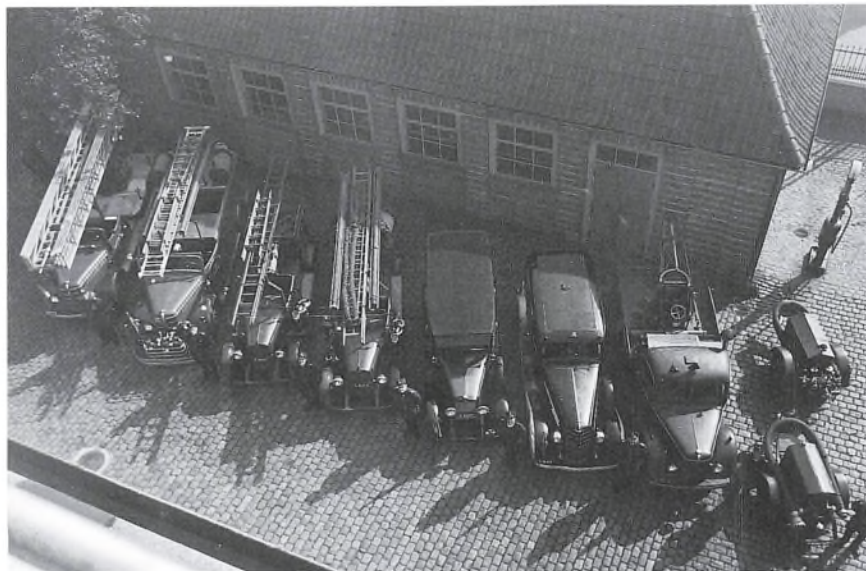
ninger og beliggenhed angik måtte anses for særdeles egnet til formålet. Forslag 2 på 40.400 kr. omfattede et brandvæsen organiseret i forbindelse med Falcks Redningskorps, København, efter et derom fremsendt tilbud, og forslag 3 på 50.000 kr. omfattede et brandvæsen, ligeledes flyttet til Slagtehuset, men hvor stationsvagten skulle bestrides af den vogmandsforretning, der hidtil havde haft kørselen for brandvæsenet. Disse forslag blev forelagt Byrådet den 3. juni 1939 og fik en velvillig modtagelse. Idet man var mest interesseret i forslag nummer 2, der var det billigste, gik sagen til 2. behandling. Denne fandt sted allerede den 30. i samme måned, og det vedtoges at etablere brandstationen i Slagtehusets bygninger, når dette fra 1. april 1940 nedlagdes og at afslutte overenskomst med Falcks Redningskorps for en periode af 15 år. Til Slagtehusets ombygning blev der bevilget 60.000 kr.

Under branden i snedkeriet "Godthåb" i Sudergade 13, den 10. oktober 1939.

Helsingør Kommunes Museer.

Det gik pludselig stærkt med beslutningerne. Da brandmateriellet den 1. april 1940 blev flyttet fra den gamle brandstation i St. Annagade til den nye Brand- og Redningsstation i Svingelport 6, var denne så langt fra færdig, så det til at begynde med var under yderst primitive forhold, man måtte besørge vagt og anden tjeneste. Først den 1. oktober 1940 kunne den nye Station indvies ved en festlighed, hvor Byrådet og Redningskorpsets øverste ledelse var repræsenteret. På den nye Brand- og Redningsstation var der i den 37 m lange remise plads til alt brand- og redningsmateriellet. På loftet over remisen blev der indrettet depot for alt byens luftværsmateriel. I mellemfløjen var der værksted, linnedstue og røgkammer, samt på 1. sal lejlighed for redningskorpsets stationsleder. I den anden lange fløj blev der indrettet undervisningslokaler, toiletter og bad, samlingsstue for brandmandskabet, kontor for stationslederen, opholds- og sovestue for den faste vagt, vagtlokale, brandinspektørens kontor, brandvæsenets arkiv, rum for snavsede slanger, slangeøvrings- og øvelsestårn samt beboelse for en funktionær fra redningskorpset. Desuden disponeredes over en lejlighed i levnedsmiddelkontrollens loftsetage. I gården fandtes brandopstander til øvelsesbrug samt vogn- og slangevask. Medens der næppe herskede nogen tvivl om, at brandvæsenet med den nye brandstation havde fået betydeligt forbedret fysiske rammer,

Fra brandstationen (1940-74) i Svingelport. Helsingør Kommunes Museer.

stillede en del sig tvivlende med hensyn til beliggenheden. "Der er mange, der siger, vi ligger daarligt i øjeblikket (Svingelport), men endnu værre var det dog i Sct. Annagade" bedyrer brandinspektør A. Krieger og fortsætter "Havde vi boet der endnu, havde der overhovedet ikke været een eneste chance for at faa vore køretøjer ud og ind gennem de røde porte. Der var lige netop plads til vore to motor-køretøjer, og slangerne maatte efter hver brand, skylles rene paa gaden udenfor. Derpaa blev de bragt op paa deres plads paa første sal i bygningen".

ALARMERINGS-SYSTEMET

Brandvæsenets smertensbarn havde været alarmeringssy-stemet. Også dette fandt ved over-

flytningen til den nye brandstation en bedre og mere sikker form. Samtlige brandvæsenets funktionærer, kontoret og politistationen blev forsynet med alarmklokker og telefonapparater. Mandskabet blev inddelt i 4 grupper, hver bestående af 1 befalingsmand og 5 brandmænd, medens en 5. gruppe omfattede brandinspektøren, vicebrandinspektøren, brandvæsenets kontor og politistationen. Med det nye system var man i stand til at kalde og tale enkeltvis med hvert eneste nummer, eller man kunne kalde en eller flere grupper ad gangen, eller man kunne ringe alle op på een gang.

Alle modtagerapparater var forsynet med en tilbagemeldingsknap, således at brandmanden ved et tryk på knappen, hvorved der tændtes en grøn lampe på kommandopulten, kunne meddele, at han har for-

stået meldingen og kunne komme.

For brandvæsenets ledelse rummede systemet det fortrin, at man altid kunne se, hvor mange mand, man kunne disponere over, eller om der skulle tilkaldes reserver. Ordningen skulle medføre, at brandvæsenet hurtigere kunne samles på et brandsted, idet stationsvagten (3 mand) straks ved alarm fremførte materiellet til brandstedet uden at afvente brandmandskabet, der fra deres hjem kørte direkte til det i kommandotelefonen opgivne sted uden først at måtte møde op på brandstationen for at få brandstedet opgivet.

Alarmapparatet blev afprøvet hver dag klokken 12. Som reserve var der blevet anskaffet et induktionsapparat, der kunne tilsluttes ledningsnettet og alarmere på den gamle måde, hvis kommandotelefonen af en eller anden grund skulle svigte.

Fra Kronborg og Gummifabrikken blev der etableret direkte telefonforbindelse med brandstationen. For at lette, at en brandalarm kunne komme til brandmandskabets kendskab i arbejdstiden, når de ikke var i deres hjem, medførte den først udrykkende automobilsprøjte en amerikansk politisirene, som "ved sine hyl skulle avertere mandskabet om, at der var brand".

Metoden viste sig effektiv. Mødeprocenten steg med op til 25 procent, hvorfor alle udrykningskøretøjerne fik permanent sirene. Endvidere havde man fået anbragt hjelme og andet

mandskabsudrustning på køretøjerne, således at folkene ikke længere behøvede at sinkes i at give møde ved først at skulle løbe hjem efter uniformen. Disse foranstaltninger bevirkede tilsammen, at mødetiden på brandsteder i byen blev reduceret til godt og vel 4 minutter efter indgået alarm. Der blev samtidig eksperimenteret med "radio-telefon på køretøjerne", hvilket var blevet yderligere aktualiseret ved at man havde fået automatisk telefon, idet der i forbindelse med automattelefon ikke kunne drejes 0-0-0 med mindre man rådede over den fornødne tiøre.

Brandchefen havde i øvrigt været i den pinagtige situation, at vedkommende uden tiører ikke kunne ringe brandstationen op for at rekvirere mere materiel. Dette blev løst med installationen af et avanceret radiotelefonanlæg, ligesom de såkaldte Walkie-Talkies blev taget i anvendelse.

Et forslag om særlige alarmskabe placeret strategiske steder i byen, blev kategorisk afvist af brandinspektøren, der fandt at fordelene herved ikke stod mål med ulemper og den økonomiske investering. Problemet måtte nødvendigvis løses af telefonselskabet. Dette var i 50'erne og før mobiltelefonernes tid. Imidlertid blev den enkelte brandmand udstyret med en bærbar radiomodtager, koblet på et selvstændigt radioanlæg. Denne mere diskrete kommunikationsform havde tillige den fordel i forhold til brandsirenen,

Ved branden hos Skotøjsmagasinet "Amor" på Stengade 43. Helsingør Kommunes Museer.

at tilstrømningen af nysgerrige ved de enkelte brandsteder blev mindre. Proceduren ved alarmering har indtil for nylig været, at anmelderen ringede til politiet på 0-0-0, de senere år 112, der lod alarmen gå videre til Falck, som herefter kaldte brandvæsenet over radionettet. Helsingør Brandvæsen har i forbindelse med overflyningen af Falck's vagtcentral til Hillerød i 1993 fået etableret en ubemandet vagtcentral, der samtidig overvåger automatiske brandalarmer i virksomheder og institutioner i kommunen.

Om brandalarmeringen fortæller beredskabsinspektør Arne Dalsborg, at "det var en stor omvæltning og et kæmpeskridt fremad da telefonalarmeringen blev indført. Der var dog nogle begrænsninger; idet telefonnettet kun var etableret i det centrale Helsingør, kunne man som

brandmand ikke bo hvor som helst....".

Om telefonalarmeringen fortæller overbrandmester Kurt Jørgensen i forbindelse med sin fratrædelse i 1989: "Efter fire-ethalvt år blev jeg fast brandmand. Det betød blandt andet, at man fik installeret telefon uden drejeskive, som kun kunne benyttes, når der skulle tilkaldes brandfolk via alarmbordet. Det kunne gå forholdsvis stærkt, hvis man var hjemme. Men udbrød der brand, når man var på arbejde, var det en større proces, der skulle gennemføres, inden man nåede frem til brandstedet.... Her tog hustruen imod besked og spændede derefter ned til bageren, hvor hun kunne låne en telefon, og ringede til kontrolkontoret på Værftet. Herfra ringede man videre til mesterkontoret, som sendte en mand ud for at finde Kurt Jørgensen. Når han

først havde fået besked, løb han gennem Værftets port, ud til cyklen og hjulede afsted til brandstedet". I Helsingør Værfts storhedstid arbejdede ca 50% af brandfolkene på værftet, så det var vigtigt for byen og borgerne at værftet var så villige til at lade brandfolkene forlade arbejdspladsen når alarmen lød, beretter Arne Dalsborg og fortsætter "det kom selvfølgelig også Værftet til gode, at man havde brandfolk på stedet med stor lokal kendskab, når der udbrød brand, der var altid flere brandfolk med kendskab til netop den båd under bygning eller til reparation i dok eller ved kaj. Værftet havde selv et røgdykkerhold, med hvem brandvæsenet i akut tilfælde og på øvelse havde et godt samarbejde. Overgangen fra telefonalarmering, til det moderne radiosystem, som fritog brandmanden for "husarrest", idet han nu kunne bevæge sig uden for hjemmet, og dog passe sin vagt, havde stor betydning for brandmanden og familien, men ikke mindst for brandvæsenet, der nu havde stor sikkerhed for det maksimale fremmøde".

DET ER HELSINGØR BRANDVÆSEN DER SLUKKER BRANDE

Den 1. april 1940 trådte den nye brandvedtægt for Helsingør kommune i kraft. Vedtægten var tilpasset tidens krav, og de nye opgaver som tegnede sig for brandvæsenet på baggrund af udbrudet af Anden Verdenskrig.

Byrådet havde samtidig besluttet, at Helsingør Brandvæsen fremover skulle organiseres i forbindelse med Falcks Redningskorps.

En organisationsplan, der gang på gang har rejst spørgsmålet, hvor meget der er Falck, og hvor meget der er Helsingør Brandvæsen, får brandinspektør A. Krieger til fastslå: "at Falck det er Stationsvagten - 3 Mand - og Sprøjterne, undtagen nogle Paahængssprøjter, en Stige- og 3 Slangevogne, der tilhører Kommunen, og Brandvæsenet, det er Mandskabet, de omtalte stiger af Kommunens og Ledelsen af alt, hvad der har med Ildebrand og Brandlove at gøre". Eller sagt på en anden måde, så betjener Falck stationen og materiellet under alle udrykninger. Helsingør Brandvæsen er aktørerne på brandstedet.

STATENS CIVILE LUFT- VÆRNSBEREDSKAB

Mørke skyer trak i slutningen af 30'erne sammen omkring Danmark. Hverken organisatorisk eller praktisk stod man særlig godt rustet i den civile luftværnsbeskyttelse. Rygraden i civilbeskyttelsen var Statens civile Luftværn. Fra højeste sted var 51 byer udpeget som luftbeskyttelsesområder, idet disse hovedsagelig på grund af krigsvigtige fabriks- og militære installationer skønnedes at rumme mål for bombefly. I spidsen for hvert af luftbeskyttelsesområderne stod en luftværnschef, som var

identisk med den lokale politimester. Da besættelsesmagten satte politiet ud af funktion den 19. september 1944, fik borgmestrene i reglen overdraget ledelsen. Under sig havde luftværnschefen syv korps, der hver især skulle tage sig af sit område indenfor civilbeskyttelsen. Polititjenesten omfattede afspærring, patruljering, observationspost og kommandocentraltjeneste. Brandslukning hørte under brandtjenesten, mens rydnings- og ledningstjenesten hørte ind under den tekniske tjeneste. Folkene i sanitetstjenesten stod for ambulancekørslen, opsamlingen af tilskadekomne, behandlingen af lettere sårede på sorteringsstationen samt behandlingen på afvaskningsanstalten af sennepsgasinficerede. Hospitalstjenesten tog sig derimod af tilskadekomne på sygehuset. Til sporing af gas og gasrensning havde man gasbeskyttelsestjenesten. Man havde en socialtjeneste, der på opsamlingsstederne og i kvarterer sørgede for modtagelse og registrering af udrømmede samt indkvartering og bespisning af disse. Hele dette vældige luftværnsberedskab blev selvfølgelig ikke etableret fra den ene dag til den anden. Der gik en rum tid, før alle områder var udbygget. Socialtjenesten var således endnu under opbygning i Helsingør i slutningen af 1943, og først ved en luftværnsøvelse i marts måned det følgende år fik den sin ilddåb.

HELSINGØR BRANDVÆSENS ROLLE

Efter ordre fra Statens civile Luftværn udarbejdedes i november 1939 en "Luftværnsplan" for Helsingør Brandvæsen, som herefter i forbindelse med flyvervarsel omfattede 2 brandstationer: Den nye i Svingelport og den gamle i St. Annagade og 2 hjælpebrandvagter: 1 i toldkammerbygningen ved havnen og 1 i Allégade, hver udstyret med 1 automobilsprøjte henholdsvis påhængsmotorsprøjte, og hver med 500 m slange og stigemate-

*Brandøvelse i
Bjerggade ved
Akseltorvet, om-
kring 1940.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

riel og med en besætning på 17 mand under en assistents kommando. Desuden mødte et antal C.B.-brandmænd som brandvagter på Øresundshospitalet og Montebello, der var designeret til Lazaret.

Ledelsen var samlet i kommandocentralen på rådhuset, senere i kælderen under politikontoret.

HELSINGØRS FRIVILLIGE BRANDKORPS

Den 1. september 1939 oprettede en kreds af borgere Det Frivillige Brandkorps i Helsingør. Ganske frivilligt stillede man sig til rådighed for brandvæsenet for at hjælpe i tilfælde af, at Helsingør skulle blive udsat for luftangreb. Ingen fik løn. Alt arbejde blev udført af interesse for sagen. Også når man i øvrigt assisterede ved almindelig brandslukning. Korpset har således ved flere lejligheder hjulpet ved større brande, eller når brandvæsenet ikke var talstærkt nok til at kunne betjene alle de slukningsredskaber, brandvæsenet nu rådede over. Adskillige af de frivillige brandmænd trådte senere ind i det faste korps.

Helsingør Frivillige Brandkorp's virksomhed stilles i bero af brandvæsenets ledelse med udgangen af februar måned 1948, som reaktion på de mange opsigelser, som var indgået fra mandskabet, der følte sig umanerligt dårlig behandlet.

En husvagsordning blev endvidere etableret i januar 1940, og

grundejerne havde fået besked om at rydde pulterkamrene, ligesom beholdere med vand skulle stå parat på lofterne, så mindre brande anstiftet af brandbomber og lignende, kunne slukkes. Hvor bevendte de påkrævede vandbeholdere på lofterne i øvrigt har været i den kolde vinter, er nok et stort spørgsmål. Forberedelserne gik imidlertid umådelig langsomt. Endnu i slutningen af det første besættelsesår havde mange af husvagterne endnu ikke fået gasmaske.

DEN VÆRNEPLIGTIGE STYRKE

Ved udbruddet af Anden Verdenskrig blev en gruppe værnepligtige indkaldt til tjeneste under Statens civile Luftværn. De ikklædtes på brandvæsenets foranstaltning kedeldragt, hjelm, bælte med økse, gasmaske og gummistøvler. Senere fik de fra Statens civile Luftværn udleveret C.B.- uniformer med røde brystplader mærket "C.B.-Brand". De blev uddannet af brandvæsenets befalingsmænd og fordelt til de brandstationer og hjælpebrandvagter, hvor de skulle give møde ved flyvervarsel. Den værnepligtige styrke udgjorde i Helsingør 42 mand. Fra den 30. juni 1940 beordredes forhøjet luftværnsberedskab, og fra denne dag oprettedes fast døgnvagt bestående af 1 fører og 4 mand på brandstationen og 1 fører og 3 mand på den gamle brandstation i St. Annagade. Fra

den 28. juli ophævedes vagten på den gamle station, og fra denne dato til den 3. november var brandstationen i Svingelport døgnet rundt bemannet med 4 C.B.- brandmænd, der rykkede med ud til alle ildebrande og efterhånden fik en ikke ringe øvelse.

Under de utallige luftalarmer, hvor mandskabet ved den gamle brandstation i St. Annagade havde mødepligt i kælderen under nummer 44, fortalte de gamle og erfarne brandmænd om de gode gamle dage i brandkorpset. Således erindrer Jens Martin Hansen blandt meget andet, at det var begivenhedsrigt at høre Chr. Petersen, kaldet "Paven", og Chr. Jensen fortælle om brandvæsenet "i gamle dage", og således også, at brandfolkene "omkring Første Verdenskrig fik kontant afregning efter deres indsats ved en ildebrand og derefter styrede direkte mod Gæstgivergården for at slukke tørsten efter branden....". At brandfolkene havde "efterslukning" kunne enhver ved selvsyn forvise sig om, da hjelmene lå i vindueskarmen.

Da C.B.- korpset under Statens civile Luftværn i april 1942 skulle udvides betydeligt, blev der fra Indenrigsministeriets side rettet forespørgsel, om brandinspektør Krieger ville påtage sig at være inspektør for dette korps. Med Byrådets sanktion meddeltes der brandinspektøren orlov fra 1. april 1942 for 1 år. Denne orlov blev senere fornyet, således at brandinspektørens tjeneste som korpsinspektør i

C.B.U. kom til at strække sig til udgangen af marts 1946. Under brandinspektør Kriegers orlov var vicebrandinspektør A. Lilleballe konstitueret som brandinspektør, og assistent A. Erting konstitueret som vicebrandinspektør. Efter at politiet var blevet opløst af den tyske besættelsesmagt den 19. september

Brand på Hollandske Mølle den 23. juni 1943. Helsingør Kommunes Museer.

1944, blev der den 1. oktober oprettet et kommunalt vagtværn bestående af brandvæsenets og redningskorpsets mandskab under ledelse af stationslederen. Vagten, 6 mand, var etableret på brandstationen. Denne tjeneste blev atter ophævet ved kapitulationen i maj 1945.

Ved den tyske kapitulation overgik hele C.B.-styrken til politiet til bevogtningstjeneste. Nogle søgte efterfølgende ind til Helsingør Brandvæsen, og kan som maler Jens Martin Hansen se tilbage på "25 dejlige år ved væsenet", hvor frihed under ansvar var alfa og omega. Således fik Jens Martin Hansen i forbindelse med søndagsvagter lov til at opholde sig på sin byggegrund, da gruppelederen boede ved siden af, "men ved De hvad der sker hvis De ikke møder, sagde Krieger, idet han samtidig tog en knippel frem og slog mig i hovedet så messingkammen lagde sig fladt ned på hjelmen".

HELSINGØR BRANDVÆSEN OG CIVILFORSVARET

Helsingør Civilforsvar blev oprettet på grundlag af civilforsvarsloven af 1. april 1949, der havde sit udspring i Statens civile Luftværn og hele det beredskab der under krigen var blevet opbygget om civilbeskyttelsen. Det omfattede en brandtjeneste, en teknisk tjeneste, en sanitets-tjeneste og en socialtjeneste. Brandtjenestens materiel sam-

ordnedes med det ligeledes kommunale brandvæsenets behov.

Ved et pressemøde på brandstationen i marts måned 1951 kunne det nye brandmateriel præsenteres. Det drejede sig i første omgang om 3 påhængsprøjter, hvoraf de to var af typen Aster 3, der ydede 1500 liter i minuttet, medens den tredje var af en noget større kapacitet, nemlig 2500 liter i minuttet. "Dens navn er Godiva, og det er den type, der blev anvendt under blitzten mod London. Det er meningen, at denne sprøjte i katastrofetilfælde med svigtende vandtilførsel skal opstilles ved havnen og herfra føde de andre sprøjter. Denne sprøjte, der som det vil kunne forstås er meget effektiv, kostede 11.000 kr., hvortil kommer slangemateriel, medens prisen på de to førstnævnte lå omkring 9-10.000 kr. stk. Det kan iøvrigt i den forbindelse nævnes, at man har sparet 300 kr. på disse sprøjter ved at bestille dem uden unødvendig forkromning". Ud over disse tre sprøjter havde man indkøbt 1800 meter 3 tommer slange og 400 meter 4 tommer slange og hertil kommer yderligere 1400 meter 4 tommer slange, som man forventede at få fra staten. Slangerne kunne sættes i forbindelse med hinanden gennem nogle forgreninger, således at 1 slange fra den store sprøjte kan føde 6 strålerør. Ved årsskiftet 1951/52 udgjorde det materiel, som brandvæsen kunne råde over følgende: 1 automobilsprøjte (2000 m/l) med 800 l tank og kometskum (1940), 1 automo-

bilsprøjte (1200 m/l) med 500 l tank og kometskum (1940), 1 påhængsmotorsprøjte (1200 m/l) (1946), 1 påhængsmotorsprøjte (800 m/l) (1228), 1 jeepudrykningsvogn (500 m/l) (1940), 1 automobildrejstige (32 x 2 m) (1941) og 1 mekanisk redningsstige (12 x 2 m) (1898) tilhørende Falcks Redningskorps. Selv ejede Helsingør Brandvæsen: 1 påhængsmotorsprøjte (1800 m/l) (1951), 1 påhængsmotorsprøjte (1800 m/l) (1951), 1 luftværnsmotorsprøjte (400 m/l) (1919), 1 mekanisk stålstige (17 x 2 m) (1940) og 3 slangevogne. Hertil kom 1 påhængsmotorsprøjte (2500 m/l) (1951) som stillede til rådighed af Civilforsvarsstyrelsen. Alt i alt havde man en pumpekapacitet på 12.200 liter vand i minuttet. Vand kunne trækkes fra de 213 brandhaner, der med en gennemsnitsafstand af 100 meter stod i byens gader. Hertil havde man over 6 kilometer slange. Helsingør har givetvis i forhold til sin størrelse været den by i landet, som pt havde det største og mest moderne brandslukningsmateriel. Mandskabsnormeringen blev samtidig gjort mere tidssvarende. Det faste brandkorps var således ikke blevet udvidet i mange år, når man ser bort fra Det frivillige Brandkorps, der havde været tilknyttet i årene 1939 til 1948. Halvdelen af de 15 nye brandfolk, som fik ansættelse ved Helsingør Brandvæsen i det nye Reservebrandkorps, havde en baggrund i det frivillige korps. De 15 reservebrandmænd modtog

en lille fast løn, og i ildebrandstilfælde samme timeløn som det faste korps. Sammen med de frivillige CF'ere kunne der i tilfælde af brandkatastrofe mønstres henved 550 personer. Hele styrken ville således blive understyret med stålhelme og gasmasker. De der tilknyttedes udrykningstjenesten ville endvidere kunne få udleveret et sæt arbejdstøj, bestående af benklæ-

Brandøvelse ved Stengade nummer 3. Helsingør Kommunes Museer, 1946.

der, frakke og kappe samt et par støvbriller. Man rådede pt over tøj til iklædning af 370 personer. Der var tale om arbejdstøj, der har været anvendt af Den danske Brigade.

DET INDRE HELSINGØR ER HØJEKSPLOSIV!

Selvom antallet af skorstensbrande ikke var foruroligende stort, var brandvæsenet meget opmærksomme på problemet, som øjensynlig forstærkedes ved den vane befolkning havde fået under krigen med at afbrænde alt i kakkelovnene. Langt alvorligere brandmæssigt var imidlertid de mange oliefyr, der gjorde byen til en brandfælde. "De mange oliefyr er efterhånden ved at gøre den indre by højeksplosiv", mener Helsingørs brandinspektør og fortsætter "Det er her ikke så meget de store, underjordiske olietanke, det drejer sig om, som de mange mindre beholdere, der bruges f.eks. i forbindelse med oliekomfurer og lignende. - Den indre by er jo i sig selv meget brandfarlig".

Oliefyring var en fyringsform, som efter krigen vandt mere og mere frem både i store udlejnings-ejendomme og i villaer. Det var en nem og bekvem fyringsform, og den var tillige forholdsvis billig. I Helsingør var oliefyrenes antal i ret stærk stigning oplyser brandinspektør A. Krieger under en samtale med Helsingør Dagblad i januar 1955, "men det er desværre ikke alle, der har lige god forstand på at betjene oliefyrene.

Når et oliefyr tages i anvendelse i en beboelse - villa som blokbebyggelse - skal der foreligge brandvæsenets tilladelse, idet det pågældende oliefyr skal være godkendt af myndighederne, og her i byen kommer vi temmelig tit ud for at måtte kassere et oliefyr. Det sker nemlig, at folk tager til Sverige og køber deres oliefyr der, og nogle af de svenske oliefyr kan ikke godkendes af de danske myndigheder. Det sker også, at vi kommer ud for "hjemmestrikkede" oliefyr, og det er naturligvis de allerværste".

BRANDVAGTER

På steder, hvor der samledes mennesker, skulle der i følge brandbestemmelserne være brandvagt. Det kunne i løbet af et år blive temmelig mange vagter. I 1952/53 blev det til 167 vagter, hvor Folkets Hus var den absolut største "kunde". Men ellers var det mest Helsingør Teater, Sommerteatret, Industriforeningen, forskellige cirkus, Marienlyst Hotel og Kronborg. En slags brandvagt var man vel også på brandstationen, hvor den store mødesal dannede rammen om et broget folkeliv. Salen fungerede en tid som gymnastiksal for folkeskolens klasser i Teknisk Skoles bygning. Her øvede også Hjemmeværnets Orkester, når salen ikke blev anvendt af Lotterne, DKB, Røde Kors, Hjemmeværnet, Sct. Georgs Gildet og Civilforsvaret. Det forekommer at være med

blandede følelser brandmænd ser tilbage på deres brandvagter, der kunne være både langtrukne og kedelige men til tider også særdeles berigende, som når et godt teaterstykke gik over scenen.

ET PAR FORSKRÆKKE- LIGE BRANDHISTORIER FORTALT AF BRANDIN- SPEKTØR A. KRIEGER

Sit livs største forskrækkelse fik brandinspektør Krieger under slukningen af hotelbranden i Havnegade. "Nerverne stod jo paa højkant, alt imens vi forsøgte at bekæmpe det luende kæmpebaal. Selv var jeg gaet op paa loftet af havnevæsenets kontor, der jo som bekendt ligger lige ved siden af. Jeg ville se, om røgen og ilden var trængt ind her, og mens jeg ravede rundt paa det røgfyldte loft, stod jeg pludselig overfor en stor, hvidklædt skikkelse. Det var umiddelbart efter, at en af gæsterne var sprunget ud og blevet dræbt omtrent for fødderne af mig. Jeg skal indrømme, at jeg følte mig mere end ilde til mode - og saa var det en dykkerdragt, der var hængt til tørre!

Mens vi er ved de mærkelige hændelser, kan jeg ogsaa huske engang - det var vist første gang, vi benyttede vandtaage - det var hos Nicolai Larsen paa Stengade. Med taagen slog vi hul i røgen, og da vi trængte ind i baglokalet, mærkede vi, at varme kom fra højre. Vi rettede vandtaagen mod det hjørne, og

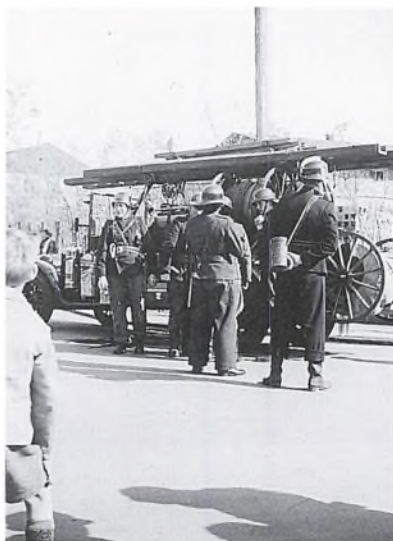
jeg syntes, jeg saa noget rødt, der mindede om ild. Vi gav det et ordentligt sprøjt med staaeslangen, og saa aabenbarede det sig, at ilden var - røde vinkapsler af staniol, der laa og skinnede".

Brandudrykning gennem Stengade. Helsingør Kommunes Museer, 1949.

SAMARBEJDET MEL- LEM DE FORSKELLIGE BRANDVÆSENER

"Det har ikke altid været godt", fortæller brandinspektør Krieger i 1953 og fortsætter "men ogsaa det er anderledes nu. - Før i tiden maatte vi ikke slukke i Tikøb kommune, selvom vi laa nærmere brandstedet og Falck maatte ikke gribe ind, selvom de kom først. Denne prestigekamp er ophørt. Nu gaar hensynet til samfundsværdierne først". Der var netop sluttet overenskomst mellem Helsingør, Tikøb, Asminderød-Grønholt og Hillerød kommuner om gensidig, vederlagsfri slukningshjælp i tilfælde af brand. Et udtryk for samar-

*Brandudrykning
til cementfabrik-
ken på hjørnet af
Hamletsvænge og
Gl. Hellebækvej.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

bejdet var standardiseringen af materiellet mellem de forskellige brandvæsen. Ensartet materiel var blandt andet en forudsætning i "alarmplanen for de nordsjællandske slotte", som omfatter slukningskolonner fra en række byer. Samarbejdet gjaldt tillige Helsingborg, hvor man gensidigt havde særlige overgangskoblinger.

OM TIKØB BRAND- VÆSEN

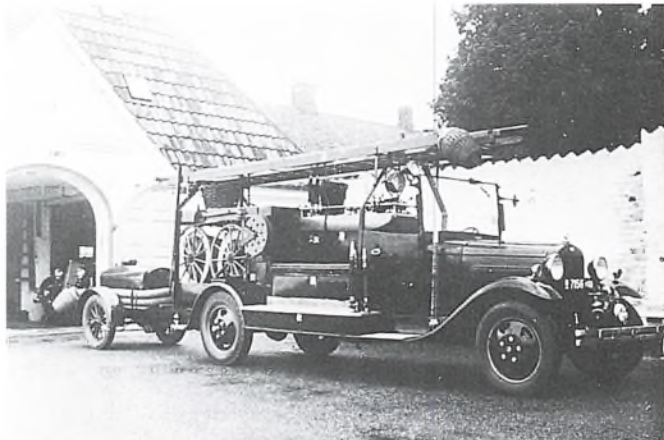
Brandvæsenets forhold var også et evindeligt punkt på dagsordenen i Tikøb Sogneråd, hvor man stod i akkurat den modsatte situation af købstaden med hensyn til mål og midler i den kommunale brandtjeneste. Landkommunen var stor og vidtstrakt med en spredt og forholdsvist sparsom bebyggelse. Med de muligheder tiden bød

økonomisk og teknisk, var en decentral brandtjeneste vel reelt eneste praktisable model med de fordele og ulemper, der i sagens natur fulgte hermed. De respektive branddistrikter som kommunen var opdelt i, blev i vid udstrækning selvhjulpne og dermed reelt selvstyrende med egen brandfoged og eget materiel, som efterhånden omfattede brandsprøjter og "sprøjtehuse", som skulle betjene "distriktet". De første brandsprøjter stationeredes således i Tikøb (No 1) og Saunte (No 2). Det var i 1864. I 1892 fik man sprøjte og sprøjtehus i Skotterup. Senere fulgte Hornbæk, Hellebæk/Aalsgaard og Nyrup.

Sognerådet fulgte nøje forholdene indenfor "sprøjtevæsenet", ikke mindst fordi man disponerede over de økonomiske midler. Et referat fra et sognerådsmøde i 1917 omhandlende "Tikøbs Sprøjtevæsen" illustrerer måske meget godt forholdene. Debatten kom i stand på foranledning af brandfogeden i Nyrup, der havde anmodet om "at få Nyrup Sprøjte repareret". Den er her gengivet i avisreferatets ordlyd: "Cylinderen sprang ved branden i Mar.Jensens gård i Tikøb i søndags, og stemplerne er opslidt". Mar.Jensen: "Det er en skandale, at Tikøb Sprøjte ikke kunne deltage i slukningen, skønt der lige er ofret 300 kr. på den". Udvalgets formand, August Andersen: "Vi havde netop fået sprøjten hjem fra reparation, og stemplerne sad fast. Vi telefonerede til fabrikken, der svarede, at det var krigslæderet på

stemplerne, der bulnede ud. Fabrikken kunne først sende en mand ud dagen efter ildebranden. Stemplerne i Nyrup Sprøjte kan ikke være opslidte. Det passer ikke". Marius Jensen "Der er ikke holdt prøve med Tikøb Sprøjte i lang tid". Aug. Andersen: "Nej ikke sidste år, fordi sprøjten skulle gøres i stand". Larsen, Hornbæk: "Hele ordningen er forkert. Vi bør have et fast lønnet mandskab med ansvar. Hvis man i Helsingør ved en ildebrand mødte med en sprøjte, hvis cylinder sprang og med stempler af krigslæder, ville det vække harme". Marius Jensen: "At stuehuset brændte i søndags var ikke sprøjtevæsenets, men vindens skyld; den var fra". Ellekilde: "Vort sprøjtevæsen er i sørgelig forfatning. I Hellebæk har vi ikke engang en sprøjte, og de andre kommer først, når det hele er forbi. Det er en skandale". Westermann: "Lad os anskaffe en motorsprøjte til sognet". Villumsen foreslog at bygge et skur ved Snekkersten havn og et ved Espergærde med slanger; "der er så altid folk til stede til assistance strax". Aug. Andersen "En motorsprøjte kan næppe bruges, da vi kun har vandpytter, der strax tømmes læns. Og en chauffør er dyr. Vi har et overskud, og Snekkersten skal nok få sit skur".

Selvom en nyordning af brandtjenesten i Tikøb kommune blev stadig mere påkrævet, tager Sognerådet først for alvor fat på problemstillingen, da der foreligger et ministerielt krav om en nyordning af landets

brandvæsener. I den forbindelse takker man af økonomiske årsager først nej til et fælles brandvæsen med Helsingør.

Også en ordning med det såkaldte "zonebrandvæsen" blev fundet at være for kostbar. Men i februar 1927 foreligger en indstilling til Sognerådet på "omordning af kommunens brandvæsen". Nyordningen byggede på "Brandpolitiloven for Landet af 1926", hvorefter brandvæsenet i dets opbyg-

Tikøb Kommunes første automobilsprøjte foran den gamle brandstation ved "Gurrelund" - 1931. Helsingør Kommunes Museer.

ning var todelt, nemlig den "lokale slukningshjælp og den større slukningshjælp". Ved den lokale slukningshjælp forstod man små brandkorps på f. eks. 1 fører og 2-5 mand, udrustet med en lille sprøjte, der er klar til med ganske få minutters varsel at kunne tage kampen op med den opståede skadeild og enten nedkæmpe den eller holde den stangen, til den større slukningshjælp kunne nå frem. "Den lokale slukningshjælp" var tænkt etableret i alle tætte bebyggelser, landsbyer, samlinger af huse, på større gårde og i industrielle virksomheder. "Den større slukningshjælp" skulle bestå af en motorsprøjte med tilhørende betjeningsmandskab, der skulle have domicil særlig centralt beliggende i forhold til dækningsområdet. Underkastet en særdeles omhyggelig og grundig behandling havde samtlige sognerådsmedlemmer en mening og dermed også en del kommentarer til den forestående nyordning af kommunens brandvæsen, hvilket nødvendiggjorde en udsættelse af den endelige beslutning til mødet i april, og endnu længere tid skulle gå, inden den blev endeligt realiseret. Indtil videre måtte brandvæsenet klare sig med det forhåndværende materiel om end suppleret med den grønmalet mandskabsvogn, som kommunen i 1926 havde erhvervet fra Kronborg Karrosserifabrik i Helsingør. Et problem var det selvfølgelig, at mandskabsvognen ikke altid var til rådighed som "brandbil", hvil-

ket bemærkedes i forbindelse med det meget sene fremmøde der præsteredes i forbindelse med den kæmpemæssig brand, som i oktober måned 1929 lagde Hellebæk Klædefabrik i aske.

Klokken cirka 18.30 opdagedes ildløs. Brandvæsenet fra Helsingør var de første på brandstedet: "Et uhyre flammehav oplyste på dette tidspunkt hele Hellebæk og omegn, hvor alt det elektriske lys iøvrigt var gået ud, idet alle beboerne i byen og egnen fik strøm fra fabrikken, og man måtte have fat i stearinlys, staldlygter o.l.

Det var klart, at brandvæsenet fra Helsingør ikke alene kunne overkomme denne brand og efterhånden ankom derfor Fredensborgs, Tikøbs, Hornbæks, Sauntes, Horserøds, Borsholmgaards m.fl. private sprøjter og brandmateriel og til sidst Ørnegaards i Gentofte. Der sendtes uhyre vandmasser ind i den brændende bygning, idet slangerne fik væden dels fra åen, dels fra Bondedammen og dels fra de mindre damme omkring i byen. Men overfor dette ildhav forslog det længe så godt som intet. Himlen var ildrød, så branden sås langt bort og tilskuerne indfandt sig i tusindvis, så Strandvejen afgav til begge sider et skue som på en St. Hansaften ved Julebæk. I kilometerlange rækker holdt bilerne langs vejen og cyklister taltes i tusinder". Den 1. april 1931 var Tikøb Kommunes Brandvæsen en realitet. Nyordningen omfattede blandt andet, at de hidtidige nogle og tredive brandfogeddistrik-

ter, som Tikøb Kommune havde været inddelt i, fremover kun skulle bestå af tre større brandfogedkredse med hver 1 brandfogedassistent og 2 hjælpere. Overordnet blev der ansat 1 brandinspektør og 1 vicebrandinspektør. De tre distrikter omfattede henholdsvis nordkyst, sydkyst og landet med ialt 7 "brandstationer". 8 mand blev tilknyttet "hovedstationen" i Hornbæk, mens "stationerne" i Saunte og i Hellebæk/Aalsgaard tildeltes hver 2 mand. Det sydlige kystdistrikt blev alene betjent af 6 mand i Skotterup. Tikøb blev naturligt stedet, hvor hovedstationen for "landet" placeredes. Her havde brandinspek-

tøren domicil sammen med 7 brandfolk. "Landdistriktet" omfattede desuden en "station" i henholdsvis Horserød og Nyrup tilknyttet hver 2 mand. Endvidere blev det besluttet, at brandfolkene fremover skulle bære huer og armbind. Brandmateriellet blev ved nyordningen omfordelt, istandsat og "fornyet billigtst mulig". De 4 gamle håndsprøjter blev renoveret og placeret ved de små "stationer". I Hornbæk stationeredes en Aster 11 påhængssprøjte (1200 m/l), i Skotterup en Ellehammersprøjte og i Tikøb en Ford A automobilsprøjte med Aster 111 (1000 m/l) tilligemed en lastbil med påmonteret Jungerssen-

*Tikøb Kommunes
brandmandskab
1931.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

pumpe (600 m/l). Materiellet fik gode betingelser i Tikøb, hvor en egentlig brandstation indrettedes ved siden af alderdomshjemmet på "Gurrelund". Brandstationen var på moderne vis indrettet med slangevask, slange-tørringstårn og centralvarme. Den kommunale ambulance havde også station her. En udrykningsvogn af mærket Land Rover kom til i 1949, og i 1953, året før brandstationen ved "Gurrelund" af pladsmæssige årsager blev flyttet til Præstegårdsvej, anskaffede man en Commer R-541 automobilsprøjte. Ved sammenlægningen af Helsingør og Tikøb kommuner i 1970 blev Tikøb Kommunes Brandvæsen en del af Helsingør Brandvæsen under navnet "Station Tikøb".

IKKE STORBY, MEN STOR BY

Borgmester Peder Christensens erklærede mål havde været at

*Slangevask på
Tikøb Brandstation.
Helsingør Kommu-
nes Museer.*

gøre Helsingør til en mønsterkommune. "Ikke storby - men stor by" var efterfølgeren Sigurd Schytz's lokalpolitiske mål: "Siden 1946 har vi udvidet boligmassen i Helsingør med 45 procent. I løbet af kort tid er byen blevet en halv gang større, og i ingen periode af byens historie har en saa voldsom udbygning fundet sted som i aarene efter krigen. Men denne udbygning har været nødvendig, fordi byens struktur for længe har været ensidig. Vi maa sikre beskæftigelsen og et mere alsidigt erhvervsliv. For at faa udbygningsmuligheder købte vi jord op omkring byen, den var afgørende for vore udvidelsesmuligheder og for at kunne skaffe byens borgere gode levevilkår. Byens befolkning er i disse aar forøget med 30-35 procent, og denne udvikling skulle gerne fortsætte.... Vi vil ikke gøre Helsingør til en storby, men en stor by. Men allerede i dag er Helsingør en stor by. Den 1. januar i aar havde byen et indbyggertal paa 25.000, og med de omliggende bebyggelser tæller vi alle 40.000 indbyggere. Om 15 eller maaske 20 aar tæller Helsingør alene dette indbyggertal. Herude paa pynten kan vi bygge et godt og smukt samfund. Fra 1946 til 1957 er befolkningstallet vokset fra 19.000 til 25.000 eller med 30 procent, og i samme tidsrum har vi forøget antallet af boliger med 38 procent". Helsingør var omkring 1957 fortsat i kraftig vækst og udvikling.

Tiden var generelt præget af optimisme og visioner. Snart

ville Kronborg Ladegaards jorder være udbyggede, og man begyndte så småt at gøre sig tanker om den gamle eksercerplads og arealerne sydvest for byen mellem Kongevejen og Strandvejen. Man tumlede med planer om at opføre højhuse på op til otte etager på højderyggen fra Vapnagaard ned mod Øresund. Der taltes også om et nietagets højhus på den gamle eksercerplads, hvor det i øvrigt var tanken at opføre en bebyggelse med henved 400 boliger. Fremtidsdrømme, som snart blev virkelighed. Ved udgangen af 1957 havde Det sociale Boligselskab 500 boliger under opførelse. Nye bydele var på vej til at vokse sig større end provinsbyer som Frederikssund eller Frederiksværk. Topmålet var Vapnagårdbebyggelsen, der blev påbegyndt i 1967 og som skulle rumme 5000 mennesker.

ÆNDRERE KRAV TIL HELSINGØR BRANDVÆSEN

Helsingørs hurtige vækst fulgt af et ændret bebyggelses- og indretningsmønster præget af nye byggematerialer, stillede også fordringer til brandvæsenet, der nødvendigvis måtte følge med tiden og dens krav til kompetance og materiel. "Naar der bliver bygget nye Ejendomme i Byen tager vi gerne nogle øvelser ved dem", fortæller brandinspektør Krieger (1955), "det er et væsentligt Led i Uddannelsen og i Sikringen af Byens Værdier. Vi skal kende Adgangsforholdene

til Ejendommene, og vi skal undersøge Jorden udenfor dem er stærk nok til at kunne tage f.eks. den store Stigevoغن. Det var det vi prøvede ved Højhusene paa Marienlyst i Gaar". Man fik ved samme lejlighed konstateret, at brandvæsenets store stige kunne nå toppen af højhusbebyggelsen. En ny selvoppustelig springpude, som Byrådet ved ekstravilling havde givet brandvæsenet mulighed for at anskaffe til erstatning for det gammeldags springlagen, blev ikke afprøvet ved denne øvelse. Det skete derimod den følgende dag i brandstationens gård, hvor de 35 brandfolk og 10 befalingsmænd alle skulle prøve fra 1. sals højde at springe ned på springpuden, der kunne gøres klar på et halvt minut, og betjenes af ganske få mand i modsætning til springlagnet, der krævede 10 mand til at holdt udspændt ved nedspring.

*Parade foran
Tikøb brand-
station i 1960.
Helsingør Kom-
munes Museer.*

*Havreholm Mølle
brænder 7. marts
1955.*

*Helsingør Kom-
munes Museer.*

BRANDØVELSER OG SIKKERHED

Øvelse gør mester, siger et gammelt mundheld, der altid er blevet taget alvorligt inden for brandvæsenet. I årsberetningen for 1955/56 kan man eksempelvis læse, at der i årets løb havde været afholdt 32 øvelser á 2 timer. Desuden havde et røgdykkerhold fået særlig uddannelse i betjening af kredsløbsapparater i 20 timer, et stigehold havde holdt øvelse i fremføring og rejsning af stiger ved forskellige bygninger og huse i byen.

Reservemandskabet havde holdt 10 øvelser á 2 timer. Det er et spørgsmål om sikkerhed. Herom fortæller beredskabsinspektør Arne Dalsborg: "Brandvæsenet var ved kaptajn Krieger i mange år foregangsmand for at brandfolk, der i kommunens tje-

neste satte livet på spil, i hvert fald skulle have uddannelsen i orden, så ud over de 12 årlige øvelser, som der var lovgivet om, afholdtes der med 8 mand 12 årlige stigeøvelser med det, dengang, nye moderne stigemateriel for at dygtiggøre mandskabet i arbejdet med og på stigen.

Der afholdtes ligeledes 12 røgdykkerøvelser med 8 mand. Det at røgdykke, var og er nok der den største fare lurer på mandskabet, og alligevel var det under helt andre omstændigheder, at vi til en brand mistede en dygtig vellidt kammerat og kollega. Helsingør Brandvæsen startede, som de fleste andre, med simple filterrøgmasker, og springet til kredsløbsapparater var stort, og krævede grundig uddannelse og jævnlige øvelser, til gengæld, gik man hurtigt fra den, dengang så almindelige slukningsmetode, at stå udenfor og fylde huset med vand, til den nu mulige, og effektive metode at opsøge ilden og slukke med mindst mulig vandmængde, hurtig slukning og lille vand-skade. Kredsløbsapparaterne er senere blevet udskiftet til Dräger på 80 et 300 bars trykluftapparat. Det har i de senere år, på grund af de økonomiske muligheder, været nødvendigt at slå røgdykkere og stigehold sammen til 1 gruppe på 10 mand der afholder 12 årlige øvelser....". Brandmandsuddannelsen er i dag på et højt niveau, såvel teoretisk som praktisk, og består af et 32 timers grundkursus, efterfulgt af 111 timers

funktionsuddannelse. Fremover vil uddannelsen blive udvidet med 37 timers redningstjeneste og 37 timers personlig beskyttelse m.m.

RØGDYKKERAFLØSER

“Helsingør Brandvæsen var organiseret i fire udrykningsgrupper á fem mand under ledelse af en brandassistent. I hver gruppe skulle der være mindst een røgdykker, der tilsammen dannede et røgdykkerhold. I min gruppe var der een røgdykker som af sin arbejdsgiver midlertidigt blev beordret til udenbys arbejde, hvorfor han fik bevilget orlov. Som nævnt skulle der være een røgdykker i hver gruppe. Brandassistenten der var leder af røgdykkerholdet udpegede undertegnede som midlertidig afløser og jeg skulle have en nødtørfigt uddannelse. Uddannelsen foregik i garageanlægget på brandstationen i Svingelport. Først skulle kredsløbsapparatet desinficeres - det foregik ved at der blev hældt kogesprit (denatureret sprit) gennem slangerne og ansigtsmasken blev vasket i samme slags væske. Apparatet var nu klar til brug, men først skulle jeg have lidt instruktion og øvelse i at betjene dette, og da det var overstået skulle jeg have lidt fysisk træning.

Røgdykkerlederen beordrede mig apparatet på hvorefter jeg skulle starte en 2.500 m/l. påhængssprøjte ved navn “Godiva”. Denne skulle startes med et stort håndsving og magnet-

tænding, den var under normale omstændigheder svær - for ikke at sige umulig at få liv i. Under min fysiske træning lykkedes det heller ikke mig at få liv i uhyret, til gengæld var jeg mere død end levende da jeg måtte opgive at løse den stillede opgave. Jeg blev dog erklæret for røgdykker og deltog også i de månedlige øvelser og i den korte periode jeg fungerede, blev jeg da også indsat, heldigvis på mindre opgaver”, fortæller Poul Mikkelsen, “konstitueret røgdykker”.

*Beboelsesblok brænder på Vapnagård i begyndelsen af 70'erne.
Mogens Jensen.*

AVANCERET BRANDBIL

“I løbet af et par måneder vil Falck i Helsingør faa en af landets mest moderne brandsprøjter”, skriver avisen Nordsjælland 12. juli 1957 og fortsætter “Den er i arbejde i øjeblikket og

*Oberstløjtnant
A.J.B. Reiler,
brandinspektør
01/05 1958 - 30/06
1966.*

forsynes naturligtvis med alle de seneste opfindelser paa brandslukningens omraade. Herom fortæller brandinspektør Krieger: - Sprøjten udstyres blandt andet med et højtryksanlæg, der sender vandet ud med omkring 40 atmosfærers tryk. Det er saa meget, at man skal være meget varsom med at komme i vejen for straaen. En brandmand i Hillerød, hvor de fornylig har faaet en saadan sprøjte kom til at stikke haanden ind i vandstraaen fra højtryksanlægget, - og det kom i samme sekund til at koste ham en afrevet negl. I øvrigt er det ikke meningen, at vi skal bruge en tyk straae under saa voldsomt et tryk. Højtryksanlægget skal saa godt som udelukkende anvendes til at frembringe vandtaage, der er særdeles fremragende til slukning. Naar taagen dannes under saa kolossalt et tryk bliver den meget fin, den sluger en masse varmecalorier fra ilden og omdannes øjeblikkelig til damp, der lægger sig over brandstedet og hindrer luften i at komme til. Taagen har ogsaa den store fordel, at den slaar røgen ned, faar den til at fortætte sig, saa man i et glimt kan se hvor det brænder. Vi har længe brugt vandtaage, men kun under femseks atmosfærers tryk. Ligesom de andre sprøjter kommer denne ogsaa til at bringe vand med til brandstedet. Vandtanken holdes til stadighed fyldt op, og slangen sidder monteret paa pumpen, saa vi kan begynde slukningsarbejdet saa snart sprøjten med dens to mands besætning er naaet frem. Ellers faar sprøjten

*Tømrermester
Bent E. Pedersen,
Brandinspektør
1/7 1966-10/8 1987*

samme udstyr som de andre, vi bringer hele værktøjskassen med, som vi siger. Samtidig forsynes den, som alle stationens øvrige køretøjer med radioanlæg. Det vil spare Falck for megen benzin at vognene kan dirigeres fra det ene sted til det andet uden mellemlanding paa stationen. Radioerne indrettes saadan, at kaldes der over dem medens mandskabet er i arbejde, det være sig enten ved slukning eller andet, giver bilens horn sig til at tude, til der er svaret hjem til stationen".

STIVFROSNE BRANDMÆND

"Engang i halvtredserne (1950) blev Helsingør Brandvæsen kaldt til assistance ved en storbrand i Hundested, hvor der var udbrudt brand i en trælasthandel. Branden var meget omfattende og flere Nordsjællandske Brandvæsener og Københavns Brandvæsen var tilkaldt for at bekæmpe ilden", fortæller Poul Mikkelsen, brandmand nr. 4, og fortsætter, "Ved alarmeringen af brandmandskabet i Helsingør skete der flere pudsige ting. Den gruppe, der skulle udringes først, manglede en mand for at være fuldtallig, derfor blev det besluttet, at næste gruppe skulle ringes ud. Det viste sig dog ved fremmødet, at ogsaa denne gruppe manglede en mand, men den blev alligevel beordret afsted. Helsingør Brandvæsen havde den ordning, at "Bysprøjten", der var en moderne lukket auto-

mobilsprøjte, hvor mandskabet sad lunt og godt under udrykning, skulle køre først til "Bybrand", altså inden for den daværende bygrænse. "Landsprøjten" der var en ældre åben model skulle køre først til "Landbrand" altså uden for byen. Det betød at køretøjet, der skulle sendes til Hundested, efter ordningen skulle være den åbne landsprøjte, men tidspunktet for alarmeringen var om aftenen, det var vinter, koldt og blæsende, og brandassistenten, som var leder af gruppen, mente at landsprøjten var uegnet til den lange køretur og besluttede, at den lukkede bysprøjte skulle rykke ud. Det viste sig imidlertid, at bysprøjten havde en defekt ved sideruderne, og var på værksted om dagen, men af hensyn til beredskabet skulle den være på brandstationen om natten. Uheldigvis for os, der skulle til Hundested, var sideruderne taget ud på værkstedet og endnu ikke sat i. Det blev først opdaget da køretøjet holdt på gaden med påhængssprøjten påsprodset og klar til afgang. Det blev en uhyrlig kold og klam tur, især hjemturen morgenen efter, hvor vi alle var gennemblødte og forfrosne. Brandassistenten, der mødte i selskabssko, blev så forfrossen, at vi måtte pakke ham ind i et asbesttæppe, det eneste der var for hånden. To af brandmændene var indsat mod en brændende bygning, der var fyldt op med cementsække. Da det blev morgen viste det sig, at deres sorte uniformer var blevet cementgrå og så stive, at de kunne stå alene".

FORURENINGS- ULYKKER OG BRAND- SIKRING BLIVER NYE OPGAVER FOR BRANDVÆSENET

I begyndelsen af 70'erne indtraf to ulykker, der tiltrak sig opmærksomhed ud over det sædvanlige, og som fik stor betydning for landets brandvæsener. Først væltede en tankvogn fyldt med fenol i Jylland, og skabte en forening man reelt stod uforberedt og magtesløs over for. At uheldet skete lige ud for Simmersted vandværk satte nok sagen yderligere i perspektiv. Resultatet blev etableringen af et beredskab for forureningsulykker, hvor de lokale brandvæsener skulle udgøre første indsatsen, Trin 1, og blev i den forbindelse pålagt at råde over et forholdsvis simpelt bekæmpelsesudstyr, der skulle følge med en automobilsprøjte bemandet med 6 brandmænd. Trin 2 omfattede et vist antal olieskadepåhængsvogne fordelt ud over landet, hvoraf en fik station i Helsingør. Trin 3 var udenfor brandvæsenets regi. Den anden store ulykke var branden på Hotel "Hafnia" i 1973, hvor 31 mennesker omkom. På den baggrund udsendte Statens Brandinspektion året efter et "tillæg" til justitsministeriets bekendtgørelse om brandforanstaltninger på hoteller, institutioner, pensioner og andre bebyggelser med større overnatningsmuligheder, der inden 1. april 1975 skulle have installeret typegodkendt alarmanlæg, brandsikring af døre, selv-

lukkende branddøre og installationer af vandfyldte slanger.

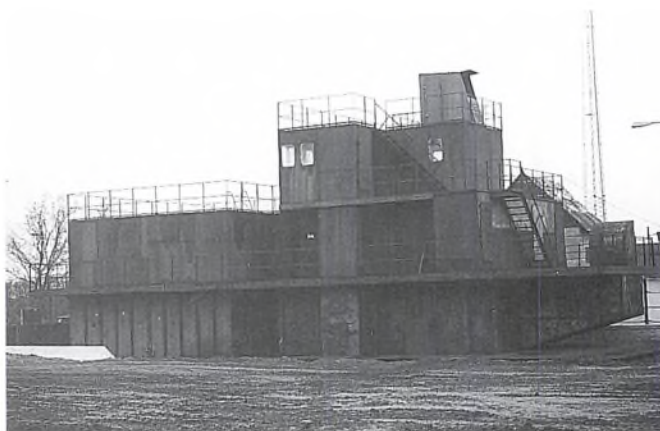
Gennem et udvidede brandsyn påhvilede det brandvæsenet at se de nye bestemmelser overholdt. Samtidig påbegyndes en udbygning af oplysningsvirksomheden, der ved større brandvæsenes som Helsingørs suppleres med undervisning og kurser i elementær brandbekæmpelse.

BRANDSKOLEN

Siden 1975 har Helsingør Brandvæsen været godkendt af Statens Brandinspektion til at uddanne brandmænd. Dette har siden udviklet sig til en egentlig "brandskole" på Gørlundevej i Skibstrup, hvor der tilbydes både korte og længerevarende kurser. Her havde gennem mange år det tidligere Civilforsvar et øvelsesanlæg med brandhus, røgdykerbane, ruinby og et undervis-

Øvelsesanlægget ved Brandskolen i Skibstrup.

*Foto:
Jens Johannessen.*

ningslokale. I forbindelse med etableringen af Helsingør Brand- og redningsberedskab blev det besluttet at etablere en egentlig brandskole, som siden har undergået en rivende udvikling. Skolen er i dag godkendt af Beredskabsstyrelsen, ligesom den har fået Søfartsstyrelsens blå stempel. Brandskolen, der har egen brandsprøjte og pionervogn, er blevet udvidet betydeligt i 1997, hvor man som noget helt nyt har fået opbygget et "skib" med maskinrum, såkaldt højtank, kamre og kommandobro, hvor der kan laves et sandt inferno af røg og varme, og således skabe et realistisk øvelsesgrundlag for røgdykkere. "Brandskibet" vil naturligvis indgå i kurser for blandt andre rederiernes sejlene personel, der skal undervises i brandbekæmpelse.

Blandt kursusrekvisiterne er også bedriftsværn, tankstationer, hoteller, plejehjem og mange andre arbejdspladser. Da undervisningen omfatter både en teoretisk og praktisk del er skolen blevet indrettet med omklædningsrum med bedefaciliteter samt 2 undervisningslokaler.

UNDER HASTIG FORANDRING

I begyndelsen af 80'erne blev brandvæsenene tillige tillagt indsatser ved sammenstyrtningssulykker, togulykker, flyulykker over land- og skibulykker ved kaj. Endvidere blev man

pålagt at skulle foretage følgeskadebekæmpelse efter brand. Opgaver som selvsagt kræver uddannelse af såvel heltids- som deltidsansat personel. Hertil kommer nyt og avanceret materiel. Den professionelle brandslukning og materiellet udvikledes med forrygende hast i disse år. Brandfolkenes orangefarvede dragter har utvivlsomt for den menige iagttager af udrykningstog fra brandstationen på Klostermosevej været den mest iøjnefaldende nyskabelse.

De orangefarvede dragter afløste i 1980'erne de gamle, pæne sorte klædesuniformer, som fremdeles anvendes ved nytårsparoler og andre festlige lejligheder. De nye dragter forenede bedre kravene til rimelig sikker beskyttelse og bevægelsesfrihed under indsats. Det samme gør den hvide insatshjelm, som imidlertid først erstattede de sorte hjelme med den blanke messingkam henvendt et årti senere. Den hvide insatshjelm introduceredes således i 1986. Selvløsende, orange striber på hjelmen indikerer rangen på den pågældende brandmand. En stribe på hjelmen markerer således menige brandmænd, 2 striber brandmestre og 3 striber indsatslederen på brandstedet. I Helsingør bærer sidstnævnte fortsat den blanke hjelm med den karakteristiske "foryldte" kam. Helsingør Brandvæsen har i 1988 taget en sort udgave af den særlige indsatsdragt i brug. Endnu i slutningen af 1980'erne betjente man indenfor brandvæsenet sig ved gamle "hakkebræt-

ter", når der skulle skrives breve og rapporter, erindrer beredskabschef Ole Andersen. Siden har EDB vundet indpas overalt indenfor brandvæsenet. EDB-registreret giver blandt andet oplysninger, der kan være relevante for indsatsen på stedet, det være sig oplagring af farlige stoffer, placering af gasventiler, særlige værdier der skal tages hensyn til samt adgangsforhold. Kopier af de pågældende registreringer er beroende i udrykningskøretøjerne.

BRANDVÆSENETS EGET MATERIEL

Indtil 1988 benyttede indsatslederen eget køretøj i tjenesten. Nævnte år kørte Helsingør

*Under branden i
"Pütchers Gård
på Stengade 48.
21/11 1976.
Lars Johannesen.*

Brandvæsen en Volvo Stationcar, der året efter blev afløst af en Volvo 360, som totalskades i 1990 og blev afløst af en Volvo Stationcar, der kørte i ca. 8 år.

Beredskabet råder i dag over følgende nye biler, 2 stk Audi A4 Stationcar, 1 Passat Stationcar, VW Caravelle bus, VW Pickup samt en ældre vognpark der tildels er medbragt ved sammenlægningen med Civilforsvaret. Ved årsskiftet 1997/98 omfatter det kørende brandmateriel, som Helsingør Brandvæsen råder over hos Falck:

- 1 brandsprøjte, MAN 1981
2000 l.m. + 2000 l. vandtank
- 1 brandsprøjte, MAN 1986
1600 l.m. + 2000 l. vandtank
- 1 brandsprøjte, MAN 1973
1600 l.m. + 2500 l. vandtank
- 1 Sprøjte/tankvogn, IVECO 1985
2000 l.m. + 6000 l. vandtank
- 1 Vandtankvogn, DAF 1985
2300 l.m. + 9000 l. vandtank
- 1 Slangetender, TOYOTA 1972
1800 l.m.
- 1 Påhængspumpe, FORD 1960
1600 l.m.
- 1 Påhængspumpe, VOLVO 1967
2000 l.m.
- 1 Drejestige, Mercedes 1965
Metz 30 m.
- 1 Drejestige, Mercedes 1976
Metz 30 m.
- 1 Påhængsstige 1964
Magirus 18 m.
- 1 Pulveranhænger 1969
total 250 kg.
- 1 Olieskadeanhænger trin 1
- 1 Olieskadeanhænger trin 2

HELINGØR BRANDVÆSEN OG FALCK

Overenskomsten mellem Helsingør Kommune og Falck består fremdeles om end med de ændringer og tilføjelser som tiden og udviklingen har fordret, og da navnlig i forbindelse med den første kontraktforhandling efter kommunesammenlægningen i 1970, hvor også Helsingør og Tikøb kommuners brandvæsener blev bragt sammen. Givet var det dog, at det kommunale, deltidsbeskæftigede brandkorps på 29 mand i Helsingør skulle bibeholdes. Ligeledes skulle Tikøb Brandvæsen fortsat bestå og have domicil på stationen i Tikøb, der fik status af "hjælpebrandstation", ligesom den i Hornbæk. Den løbende overenskomst, eller om man vil kontrakt, hvorigennem kommunen køber nogle bestemte ydelser af Falck rækker frem til 2003. Den særegne Helsingør-ordning er imidlertid kun blevet godkendt af Statens brandinspektion til udgangen af 1998, men med mulighed for forlængelse under den forudsætning, at det første slukningstog bemannes med én holdleder og mindst 7 mand, og at andet slukningstog bemannes med én holdleder og mindst 5 mand, hvilket fordrer, at chaufførerne ansat ved Falck gennemgår brandmandsuddannelsen. Falck er i forhold til Helsingør Brand- og Redningsberedskab udelukkende entreprenør, der kontraktmæssigt stiller brandmateriel mærket Falck til rådighed på åstedet. Her tager

Helsingør Brand- og Redningsberedskab over, idet man har myndighedsudøvelsen og indsatsledelsen i den kommunale brand- og beredskabstjeneste.

DEN NYE BRAND- OG AMBULANCESTATION PÅ KLOSTERMOSEVEJ

Trang plads, utidssvarende indretning og uhensigtsmæssig placering var nogle af de argumenter, som blev lagt til grund for beslutningen om udflytningen af brand- og ambulancevæsenet fra Svingelport til Klostermosevej. Her havde Helsingør Kommune i 1974 fra det konkursramte entreprenørfirma Poul Larsen I/S erhvervet en større grund med tilhørende "garageanlæg", som forholdsvis let og billigt kunne indrettes til ny hovedstation for kommunens brandvæsen og Falcks ambulancetjeneste. Den 1. april 1976 kunne den nye station for brand- og ambulancetjenesten i Helsingør Kommune indvies på Klostermosevej 106 i Helsingør. Stationen var rummelig, og i relation til Helsingør storkommune var beliggenheden central. Dette fik imidlertid først rigtig betydning, da Statens Brandinspektion i 1991 gjorde gældende, at deltidsansatte brandfolk ikke længere i forbindelse med tilkald måtte køre direkte til brandstedet, men møde frem på stationen for at følges med udrykningstoget herfra. Da dette senest 5 minutter efter en indgået alarm skal have forladt sta-

tionen, fik det stor betydning, at de pågældende brandfolk boede og arbejdede i nærheden af brandstationen. Det hidtidige princip havde været en geografisk spredning i kommunen, der er inddelt i 3 brandkredse, der i det daglige betjenes fra hver sin brandstation, men assisterer hinanden efter nærmere fastsatte retningslinier. Hele mandskabstyrken på 48 mand er kommunalt ansat, hvoraf størsteparten er på deltid. De 2 chauffører der optræder i styrkeoversigten er uddannet brandmænd, men ansat ved Falck. Det fastansatte personale ved Helsingør Brand- og Redningsberedskab omfatter i dag 1 beredskabschef, 2 beredskabsinspektører og 1 viceberedskabsinspektør, der er indsatsledere i hele kommunen. Beredskabschefens kontor omfatter desuden den brandtekniske byggesagsbehandling, brandsyn, udarbejdelse af alarmeringsplaner, branddemonstrationer, tilrettelæggelse af øvelser, kontrol med brandhaner og branddamme, lønregnskab m.v. Det administrative arbejde ved beredskabschefens kontor varetages af 2 assistenter. Derudover er der på brandskolen tilknyttet 3 civilarbejdere. Organisatorisk er brand- og redningsberedskabet som nævnt opdelt i 3 brandkredse, hvor Station Helsingør arbejder alene i brandkreds 1 omfattende 3 indsatslederuddannede overbrandmestre, 3 beredskabsmestre og 24 brandmænd. Der arbejdes i 3 grupper med ugevagter i treholdsturnus

CF-leder Poul Birkenfeldt Nielsen, beredskabschef 01/01 1994 - 01/12 1995.

således, at på en døgnvagt er 1 overbrandmester, 1 brandmester, 6 brandmænd og 2 chauffører - i alt 10 mand, der på hverdage mellem kl. 07.00 og 17.00 er forstærket med 4 mand, der har arbejdsplads i nær tilknytning til Brandstationen. De 2 grupper på frivagt udgør stationens 2 slukningstog.

Det kan i øvrigt konstateres, at der er en bemærkelsesværdig overensstemmelse mellem mandskabsstyrkens størrelse i 1998 og 1898! Station Tikøb på Præstegårdsvej i Tikøb assisterer i brandkreds 2 af Station Hornbæk ved husild og omvendt. Mandskabsstyrken består af 1 indsatslederuddannet overbrandmester, 1 brandmester og 8 brandmænd. Station Tikøb assisterer tilsvarende ved husild Station Hornbæk på Birkehavvej i Hornbæk, hvor mandskabsstyrken omfatter 1 indsatslederuddannet overbrandmester, 1 brandmester og 6 brandmænd.

HELSINGØR BRAND- OG REDNINGSBEREDSKAB

Den gamle brandstation i Svingelport blev ved udflytningen af Helsingør Brandvæsen og Falcks Ambulancetjeneste overtaget af Helsingør Civilforsvar. Selvom Indenrigsministeriet og Kommunernes Landsforening havde påpeget det hensigtsmæssige i at sammenlægge det kommunale brandvæsen og det kommunale civilforsvar, nært beslægtede

som de i virkeligheden var i mål og midler, blev dette tilsyneladende ikke i denne aktuelle situation konkret inddraget i overvejelserne i forbindelse med udflytningen. Først i 1988 kom det på tale at skabe et fælles beredskabsværn i Helsingør ved en sammenlægning af Helsingør Brandvæsen og Helsingør Civilforsvar. En gedigen rapport dannede grundlaget, men skabte samtidig usikkerhed hos bl.a. de deltidsansatte brandfolk i de tre brandkredse: Helsingør, Tikøb og Hornbæk, der var højlydt utilfredse med den struktur, som der var lagt op til, og som meget vel kunne betyde nedlæggelse af de to sidstnævnte stationer. Forslaget nød ikke fremme politisk, så forslaget stilledes i bero.

Men ved en byrådsbeslutning i december 1993 blev Helsingør Brandvæsen og Helsingør Civilforsvar lagt sammen i Helsingør Brand- og Redningsberedskab. Sammenlægningen var et resultat af et omfattende udvalgsarbejde baseret på Beredskabsloven, der var blevet vedtaget i 1992.

Helsingør Brand- og Redningsberedskab blev en realitet 1. januar 1994. Samtidig flyttede Helsingør Brand- og Redningsberedskab ind i udvidede lokaler på Klostermosevej 106C.

TO VIRKSOMHEDSKULTURER

Selvom der var tradition for samarbejde mellem de to "væs-

ener“, så var det trods alt to meget forskellige virksomhedskulturer repræsenteret ved den nye beredskabschef, fhv. civilforsvarschef, Poul Birkenfeldt Nielsen og viceberedskabschef, fhv. brandinspektør, Ole K. Andersen der skulle samarbejdes.

Eller som det udtrykkes af ledelsen “Beredskabets medarbejdere vil i 1994 blive medspillere i en omstillingsproces, der vil stille store krav til hver enkelt i beredskabet. Alle vil skulle bidrage med nytænkning, fleksibilitet og samarbejdsvilje, hvis målet om et moderne, alsidigt og effektivt beredskab til gavn for alle kommunens borgere skal nås“.

Dette lykkedes ikke rigtigt i første omgang. Ole K. Andersen, der var blevet ny beredskabschef pr. 1. april 1996 efter at have været konstitueret fra 1. december 1995, kan således bl.a. konstatere, at antallet af frivillige er blevet halveret på kun to år. For 1996 sættes derfor som mål for Helsingør Brand- og Redningsberedskab at styrke de frivillige, der p.t. tæller 50 fordelt på følgende tjenestegrene: brand, redning, indkvartering, hundetjeneste samt forplejning og kommunikation. Endvidere satser man på at oprette et dykkerberedskab og en yderligere udbygning af brandskolen i Skibstrup.

DET AT VÆRE BRANDMAND

Engang stod alle borgere last og brast, når den “røde hane galede

over by“. Senere blev det de yngste, stærkeste og modigste, der på session alene udvalgt til brandvæsenet. Og man har øjensynlig været overordentlig stolt ved at være medlem af “Helsingørs faste Brandmandskab” eller “Helsingør Reserve Brandkorps“. Det er i alle tilfælde med synlig stolthed, at man sammen med kollegaerne i brandkorpsen har poseret foran fotografens kamera i fuld uniform. Den særlige korpsånd, der fornemmes at herske på de fine gamle fotografier, udvikledes og styrkedes med oprettelsen af Helsingør Brandvæsen. Når Axel Krieger i forordet til bogen “Danmarks Brandvæsener“ skriver, at “De danske brandfolk er et roligt og stille folkefærd, der, uden at reklamere eller slå på stortromme for deres virksomhed, går til deres ofte farefulde gerning besjælet af lyst og iver efter at hjælpe andre medborgere, der måske er i den højeste nød“ har billedet givetvis i høj grad baggrund i hans virke som leder af Helsingør Brandvæsen fra 1924 til 1958. “I Helsingør Brandvæsen har der

*Helsingør Brand-
og Redningsbered-
skab på Kloster-
mosevej 106 C.
KP 1998.*

Bygningskonstruktør Ole K. Andersen, konst. brandinspektør 10/08 1987, ansat som brandinspektør 01/07 1989. Viceberedskabschef 01/01 1994 - 30/11 1995. Konst. beredskabschef 01/12 1995. Beredskabschef 01/04 1996.

gennem alle årene været et ubrydeligt godt samarbejde" fastslår overbrandmester Kurt Jørgensen ved sin afgang i 1989 fra Helsingør Brandvæsen, hvor han da havde været i 38 år. "Da jeg startede, var kaptajn Krieger brandinspektør. Han var en tidligere militærmand af den gamle skole, som helst så, at man slog hælene sammen, når man hilste eller gjorde honnør. Senere fulgte den tørre og tekniske oberstløjtnant Reiler, der ikke holdt i mange år hos Helsingør Brandvæsen. Han blev afløst af den legendariske Bent Pedersen. Han var fantastisk. Startede som menig brandmand og arbejdede sig op gennem graderne for at ende som korpsets førstemand. Jeg tror, alle kammeraterne er enige i, at dygtigere brandinspektører findes ikke. Og så var han jo en af vores egne, som vi kunne være dus med. I dag har Ole Andersen posten som brandinspektør - "en mand med store planer for Helsingør Brandvæsen". Såvidt karakteristikken af brandinspektørerne. Det at være brandmand i dag fordrer med beredskabschef Ole Andersens ord, at den pågældende "virkelig har lyst til det krævende og udfordrende arbejde at være brandmand - såvel på heltid som på deltid, at man har et særdeles fint helbred og god psyke, hvortil kommer faglig kompetence og dygtighed, ligesom han må besidde en evne for omstilling og samarbejde samt være kollegial, herunder have opnået fuld accept hos familie og arbejdsplads for det at være brandmand".

9393 BRANDE PÅ 100 ÅR

Ildebrand er godt avisstof. Selvd den ubetydeligste brand bliver omtalt uden undtagelse. Helsingør Brandvæsen har med samme omhu og akkuratesses troligt år efter år udarbejdet en statistisk oversigt, der ligeså troligt er blevet omtalt i de respektive aviser. Med en kreativ avisredaktør kunne brandinspektørens årsberetning få en overskrift som "Lørdag formiddag i august er der flest brande", "Der Udbryder oftest Brand paa Tirsdage mellem 9 og 12" og "Den røde hane galer helst om tirsdagen". Et faktum er det, at Helsingør Brandvæsen i tidsrummet 1898-1998 har haft 9393 udrykninger til ildebrand, hvoraf de 7647 kan betegnes som større (2 eller flere strålerør har været anvendt til slukningen). Af disse skal særlig fremhæves: 23/12 1901 alvorlig brand i et petroleumslager i Lund & Rasmussens kælder på hjørnet af Bjergegade og Groskenstræde. 31/3 1902 observerer man en meget stor brand i Helsingborg og tilbyder assistance af dampsprøjten. Men da denne med betjeningsmandskabet når ned til færgen - er denne sejlet for 5 minutter siden. Der blev ingen Sverigstur denne gang. 15/10 1904 brænder det i Brøndstræde 35, hvor en 65-årig kvinde indebrænder. 18/6 1906 brænder udlængerne til Hellebækgaard, og den helt store katastrofe undgås kun ved, at dampsprøjten fra Helsingør griber ind. 10/7 1907 brænder et petroleumslager ved Havnegade,

hvor man får hjælp fra et i havnen liggende marinefartøj, "Marstrand". 21/12 1908 forefalder en meget stor og alvorlig brand i "Messenborg" på hjørnet af Strandgade og Bramstræde, der kræver indsats af hele korpset med dampsprøjte og øvrigt brandmateriel. 15/4 1912 er der en alvorlig tagbrand på hjørnet af Strandgade og Havnepladsen, hvor det nær var gået galt, da den store stige ramte de elektriske luftledninger. 5/2 1913 brænder garagerne på Sommerlyst. 18/2 1919 udbryder en voldsom brand i Strandgade 75 hos en Fru Bonfils, der var noget af en særting, og som med magt måtte fjernes fra sin lejlighed, i hvilken brandmændene under oprydningen finder ca. 100.000 kr. i kontanter og obligationer. En formue, der i mange år havde været skjult for skattevæsenet. 24/12 1922 brænder Pilehøj og ødelagde ganske den Juleaften. 4/9 1925 må en alvorlig tagbrand bekæmpes i Bjergegade 19. 12/2 1929 alvorlig tagbrand på Teknisk Skole, forårsaget ved op-tøning af vandrør. 3/10 1929 assisterer brandvæsenet ved en meget stor brand i Hellebæk, der lægger klædefabrikken helt i aske. 4/11 1931 hærages Odd Fellow Palæet, Strandgade 93, af en voldsom tagbrand. 27/7 1932 brænder snedkerværkstedet m.m. på Skibsværftet. Branden antager et så voldsomt og faretruende omfang, at der kaldes assistance fra København, Tikøb, Fredensborg, Hillerød og Hørsholm. Der benyttes ialt 38 strålerør og 3.560 m slange. 28/8

1935 ødelægges Dampvaskeriet "Øresund". 29/12 1936 truedes hele byen af en katastrofe, idet der udbryder en alvorlig tagbrand på elektricitetsværket, som det dog lykkes at bekæmpe, inden værkets maskiner lider skade. 1/3 1938 nedbrænder Hotel "Prins Hamlet" totalt, og 3 mennesker mister livet. Tikøb Brandvæsen sender en sprøjte til assistance. 4/1 1939 brænder "Margrethehøj" ned til grunden. 10/10 1939 truer en heftig brand i snedkeriet Sudergade 13 hele det omliggende gamle kvarter. Branden bekæmpes med 9 strålerør. 6/7 1940 rasede en voldsom brand i en 200-300 år gammel bygning i Fiolgade 10. Den blev hurtigt slået ned. Ved denne brand fik C.B.- brandmandskabet deres "ilddåb". 17/9 1942 ved en brand i råvarekælderen på Gummifabrikken "Tretorn" var røgen så kvælende, at man måtte anmode Københavns Brandvæsen om røgdykkerhjælp. 22/6 1943 opstod der ild i et brændelager ved Hollandske Mølle. 27/7 1943 blev spinderiet ved Hellebæk Klædefabrik saboteret og brændte helt ned. 13/1 1944 brændte hele Helsingør Kommunes brændelager ved Esrumvejen. 14/4 1944 opstod der en voldsom brand i støberiet og maskinværkstedet på værftet. Der måtte 15 strålerør til at bekæmpe den. 21/8 1946 kaldtes brandvæsenet til assistance ved en stor brand på Kvistgaard Stavfabrik. 28/9 1946 ved 8-tiden opstod heftig brand i bagermester Wulffs ejendom i St.Olaigade 20. 8/5 1947 ild i tør-

- Hallo, er det kaptajn Krieger! Jeg har et nyt tal til Deres statistik.

Vittighedstegning fra Helsingør Dagblad august 1956.

- Vi har jo ogsaa hver betalt 5,77 kr. for den fornøjelse.

Beløbet referer til hvad Helsingør Brandvæsen gennemsnitlig kostede borgerne. Vittighedstegning fra Helsingør Dagblad august 1956.

veskur på Stubbedamsvej. Børns leg med tændstikker. 19/3 1948 ildløs i møbelfabrik på Kongevej. 22/5 1948 storbrand på værf-tet. Hele tagetagen på skibsbyg-geriet udbrændt. 14/6 1948 Borupgaard hærget af voldsom brand. Lucernemelsfabrikken nedbrændt. 19/11 1948 bager-mester Lund Christensens ejen-dom på hjørnet af Havnevej og Strandvejen i Espergærde brand-hærget. 14/7 1949 tre mænd i livsfare ved skibsbrand på Hel-singør Skibsværft. 25/7 1949 omfattende brand på Helsingør losseplads. 3/11 1949 bagbyg-ning til St. Annagade 15-17 ind-rettet med maskinværksted, si-devognsfabrik og møbellager hærget af brand. 28/12 1949 Hel-singør Stole- og Møbelfabrik på Kongevej nedbrænder delvis. 22/5 1950 Snekkersten Kro hær-get af voldsom brand, der er påsat. 16/7 1950 "Dyresøgård" ved Esrumvej nedbrænder. Brandsprøjtens vandtank løb tør. 23/8 1951 stor brandudryk-ning til bagermester Knudsens Bageri på Stengade 11 - ild i olie-beholder. 11/11 1951 brand i hjemmelavet oliiefyr på Rosen-kildevej 52 b. 12/11 1951 bræn-der hotel og sommerpensionat "Sandagerhus" på Sauntevej ved Hornbæk Plantage. 27/5 1952 ildløs i tagetagen på "Nøjsom-hed" ved Rønnebær Alle. Ejen-dommen var under indretning til "råkostskole". 5/6 1952 tag-brand på "Børnegaarden" på Trækbanen. 6/2 1953 dramatisk brand på Sabroesvej. Brandårsa-gen formentlig cigaretrykning i sengen. 16/6 1953 Helsingør

skattevæsens arkiv ødelagt ved brand på "Lundegaarden" på Claessensvej. 27/8 1953 8 men-nesker i livsfare ved brand i Strandgade 32. 1/12 1953 ildløs i Fællesbageriets nye bagerfor-retning i Blicherparken, på "Me-ulenburg" og i St. Annagade 53. 25/6 1954 droskevogn i brand ved kollision. 26/3 1955 ildløs på "Sommariva" på Ndr. Strand-vej. 13/8 1955 voldsom brand i remisen ved Helsingør Station. 18/5 1956 overlærer Scheels lej-lighed på Pontoppidansvej 33 hærget af voldsom brand. 30/7 1956 "Birkehøj" på Gl. Helle-bæksvej nedbrænder. Sergent-elever fra den nærliggende ekcer-serplads assisterer brandfolke-ne. 29/8 1956 kunstmaleren Erich Eriksøe forsøger selv at redde sit livs produktion, men de allerfleste blev flammernes bytte. Selvbyggerens museum ødelagt kort før fuldendelsen. 8/11 1956 "Panoptikon-Brand" hærgede "Det jyske Bageri" i ejendommen St. Annagade 35. 5/4 1957 brandvæsenet stikker ild på to træhuse som øvelse. 20/11 1957 "Tårnhøj" nedbrænder. Branden giver afbræk i "Tårn-høj-byggeriet". 21/12 1957 ildløs i brødudsalg i St. Annaga-de 22, bliver brandinspektør Kriegers "jubilæumsbrand" nummer 1200. 29/4 1958 husild i Gyldenstræde 2 i forb. med tørring af brænde. 15/6 1958 husild i Sommariva pga overhe-det komfur. 27/6 1958 tagbrand i snedkeri på Kongevej 17. 15/7 1958 tagbrand i Torvegade 3. 20/10 1958 ildløs i fyrrum i Kar-meliterhuset. 5/2 1959 husild i

St. Annagade 23 pga radioapparat. 24/11 1959 er der ildløs på Helsingør Rammeliste-fabrik på Kongevej. 11/12 1959 hær-ges Birkehøjgård ved Esumvej af brand. 24/1 1960 opstår ildløs i forbindelse med benzinpåfyldning på servicestationen på hjørnet af Esumvej/Rolfsvej. 27/8 1960 gasflaskeeksplosion i autolakereri på Mads Holmsvej 4. 11/9 1960 ild i "Erika Dan" på jernskibsværftet. 8/9 1960 ild i korn-tørningsanlæg på Hollandske Mølle. 18/6 1961 ildløs på Bakkegården ved Esumvej pga fyrværkeri. 24/7, 26/8, 16/11 og 13/12 1961 ildløs på værftet i henholdsvis karbidværket, jernstøberiet, skibsbyggeriet og skibet "Jutlandia". 25/2 1962 tagbrand i Bjergegade 22. 1/4 1964 ild i sommerhus på Esumvej 154. 7/4 1964 møbelfabrik på Gurreholm hær-ges af voldsom brand. 27/6 1964 ild i lasten på M/S Panama. 23/7 1964 lagerbygning ved Hollandske Mølle nedbrænder. 17/4 1966 møbelfabrik på Gurreholm nedbrændt. 29/8 1966 værksted på Gefionsvej 45 ramt af ildsvåde. 20/12 1966 lejlighed udbrændt på Stubbedamsvej 6. 18/2 1967 tagetagen på Marienlyst Skole udbrænder. 29/5 ildløs på "Al-boats" på Helsingør Nordhavn. 30/7 kraftig ildløs på lossepladsen ved Gurrevej. Lossepladsen er i det hele taget brandvæsenets største rekvirent. Helsingør Rammeliste-fabrik på Kongevej. 5/2 1970 storbrand om bord på skibet "Naude", hvor 4 personer omkommer. 14/11 1975 Krygers Boligmontering i St. Olaigade

37-39 nedbrænder totalt. 21/11 1976 hær-ges hele tagetagen i Putschers gård på Stenagde 48. 1 person omkommer. 25/6 1982 indtræffer et større uheld ved DSB med tankvogn fyldt med saltsyre. 24/10 1982 nedbrænder lysfabrikken Asp Holmblad på Ørstedesvej totalt. 1 brandmand omkommer. 11/5 1992 jævnes et hus på Gefionsvej med jorden ved en naturgaseksplosion.

Vittighedstegning fra Helsingør Dagblad august 1956.

ANVENDT MATERIALE

Arkivaliesamling ved Helsingør Kommunes Museer.

Arne Dalsborg: Skriftlig beretning beroende i Helsingør byhistoriske Arkiv.

Medlemsblad for Brandinspektørforeningen, nr. 8, 1906.

Martinus Galschiøt: Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundred, 1960.

Jens Martin Hansen: Skriftlig beretning beroende i Helsingør byhistoriske Arkiv.

Helsingørs Avis og Helsingør Dagblad, respektive datoer. Helsingør Brandvæsen, Dagbog 1/4 1948 - 31/3 1953 og 1/4 1953 - 30/6 1958.

Helsingørs Frivillige Brandkorps, Dagbog (17/10 1942 - 28/2 1948).

Kommunestyret i Helsingør 1890-1930. Udgivet af Helsingør Byråd.

A. Krieger: Helsingør Brandvæsen 1898 - 1. April - 1948.

A. Krieger: Brandslukning paa Landet, 1939.

Freddie Søeborg Larsen: Artikler i Rednings Historisk Forenings Information (april 1989 nr.2; december 1989 nr. 6; 1990 nr.1 og 1993 nr.1).

Grethe Mikkelsen: Birkerød Brandvæsen 1918-1993."Fra spand til højtryk", 1993.

Uddrag af Helsingørs Borgerrepræsentanters Forhandlinger 1838-50.

Uddrag af Helsingørs Communalbestyrelses Forhandlinger 1851-68.

Uddrag af Helsingør Byraads Forhandlinger 1869-.

Udklipsamling beroende ved Helsingør Kommunes Museer.

Udklipsamling 1914-58 beroende ved Helsingør Brandvæsen.

Endvidere har følgende assisteret ved jubilæumsbogens tilblivelse: ARBEJDSGRUPPEN ved beredskabschef Ole. K. Andersen, beredskabsinspektør Per Andersen, beredskabsinspektør Arne Dalsborg, Overbrandmester Jørn Knudsen.

Endvidere har museumsassistent Tenna Bülow, museumsassistent Jørgen Nielsen, magasinforvalter og fotograf Carsten Møller og snedkermester/brandmand Jens Johannesen været behjælpelig.

